

**Јавно предузеће
„Палић–Лудаш“**

**Извештај о остваривању
Програма управљања
Пределом изузетних одлика
„Суботичка пешчара”
за 2018. годину**

Палић, 2018. година

Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара” ИЗВЕШТАЈ о остваривању Програма управљања за 2018. годину

УВОД

Главни циљеви и задаци

Оквирно су одређени Планом управљања ПИО „Суботичка пешчара“ 2011 – 2020“ (сагласност Министарства животне средине, рударства и просторног планирања бр. 353–02–2886/2011–03) и дефинисани Годишњим програмом управљања ПИО „Суботичка пешчара за 2017. годину (сагласност Министарства заштите животне средине бр. 353–02–1126/2017–04 од 20.02.2018. године). Програм је реализован у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе број: 03–3051/3 од: 23.11.2017. године.

- Континуирано развијање и унапређивање чуварске службе, базе података и презентације заштићеног подручја. Наставак развоја и унапређења рада службе кроз потребно опремање (теренско возило, нова униформа у складу са Правилником о службеној одећи чувара заштићеног подручја („Службени гласник Републике Србије“ број 117/2014), додатне едукације чувара од стране стручне службе (припрема за полагање стручног испита, у складу са Правилником о полагању стручног испита за чувара заштићеног подручја („Службени гласник Републике Србије“ број 117/2014 и 97/2015). Наставак развијања базе података у функцији управљања, коришћења и праћења стања.
- Спровођење приоритетних мера активне заштите природе (сузбијање инвазивних врста – *Acer negundo*, *Ailanthus altissima*, *Ambrosia artemisiifolia*, *Asclepias syriaca*, *Celtis occidentalis*, *Fraxinus pennsylvanica*, *Gleditsia triacanthos*, *Robinia pseudoacacia* и зарастања чистина) кроз наставак досадашњих пројеката ревитализације и реинтродукције – локалитет *Крчевине*, *долина Киреша*, *хранилиште* за грабљивице), кроз рад чуварске и стручне службе; мере активне заштите угрожених врста – птице – орао белорепан (*Haliaeetus albicilla*), црна рода (*Ciconia nigra*), еја ливадарка (*Circus pygargus*), мишар (*Buteo buteo*), гавран (*Corvus cornix*), орао крсташ (*Aquila heliaca*), црни орао (*Aquila clanga*), модроврана (*Coracias garrulus*), слепо куче (*Nannospalax (leucodon) montanosyrmiensis*), шафрањика (*Bulbocodium versicolor*), мочварни мравник (*Phengaris teleius*), паукови и др. кроз рад чуварске и стручне службе и кроз сарадњу на пројектима са Покрајинским заводом за заштиту природе и Удружењем љубитеља природе „Riparia” и појединим истраживачима).
- Наставак и проширење пројекта ревитализације кроз рад на ревитализацији пашњака (претварање ораница у пашњаке), уз валоризацију кроз редовно кошење, или испашу – стимулација традиционалних видови коришћења (парцеле у I и II степену).
- Континуирани рад на усклађивању начина газдовања шумама са циљем да приоритет газдовања постане очување природних вредности шуме, осталих станишта и екосистема кроз сарадњу са корисником шума – ЈП „Војводинашуме“

на спровођењу услова заштите природе у активностима коришћења и гајења шума.

- Смањивање директног антропогеног притиска (појачана контрола кретања и активности у заштићеном подручју у I и II степену на локалитетима *Јасеновачка шума* и *Тресетиште*) кроз појачан стални надзор чуварске службе и одржавање ознака о забрани приступа, а у оквиру рада чуварске службе.
- Наставак едукације локалног становништва и корисника заштићеног подручја о значају очувања природних вредности, кроз организовање активности на кошењу и крчењу чистина.

Главни резултати

Управљач наведене групе задатака реализује у континуитету, са мање, или више успеха у зависности од расположивих материјалних средстава и кадровских ресурса. Током 2018. године предвиђене активности су у већој мери реализоване. Имајући у виду да су то активности које управљач спроводи током целе године и то у оквиру вишегодишњег периода, очекујемо наставак реализације и заокруживање задатака у годишњим циклусима. Додатно, због недостатка средстава, неке од планираних активности нису реализоване, односно реализоване су друге активности на основу других извора финансирања, конкурса итд.

Будући да се већ више година уназад ради на развоју и унапређењу свих група задатака, приметан је значајан напредак у свим појединачним областима.

Током године, Управљач је највише активности и резултата имао у оквиру задатака на повећању бројности популација строго заштићених и заштићених врста: активностима које се односе на хранилиште за птице грабљивице, спровођењем активних мера (чишћење од подраста) на локалитету Крчевине са стаништима пешчарских врста – шафрањика. Такође, значајан напредак постоји и у делу који се односи на увођење традиционалних видова коришћења, а у циљу смањења деградационих процеса и истовремено развоја одрживог коришћења природних ресурса (кошење, испаша). Систем који је успостављен претходних година, а који се базира на укључивању локалног становништва на реализацији активних мера заштите у деловима заштићеног подручја (углавном се то односи на испашу и крчење инвазивних врста) се показао у пракси као добар, међутим и даље наилазимо на веће проблеме, будући да предузеће не може да склапа споразуме/ уговоре са приватним, већ, искључиво, са правним лицима.

У функцији колаборативног управљања остваривана је активна сарадња са Шумском управом Суботица (Јавно предузеће „Војводинашуме”, Шумско газдинство Сомбор) око разних питања и кроз директну сарадњу чуварских служби. Такође и са Градом Суботица у вези питања из пољопривреде (закуп и лицитација пољопривредног земљишта у Суботичкој пешчари, услови заштите природе, могући видови коришћења) и заштите животне средине (инвазивне врсте) кроз пројекте реализације Програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта на заштићеним подручјима (уговор број II–320–102/2018 од 29.11.2018. године).

С обзиром да су активности на уносу података у базу (која обједињује чување, мере активне заштите и мониторинг стања популација заштићених и строго заштићених таксона) континуални – база се успешно развија у један систем који значајно олакшава рад управљача на заштићеном подручју и свих субјеката који су у директној, или индиректној вези.

Услови рада

Јавно предузеће „Палић–Лудаш“ је управљач на пет заштићених подручја у региону Суботице, а једно од њих је и ПИО „Суботичка пешчара“. Основна делатност Предузећа је заштита природе.

Сектор заштите природе у Јавном предузећу „Палић – Лудаш“ организован је у функцији обављања управљачких послова на заштићеним подручјима. Стручна служба задужена је за планирање, програмирање, праћење стања, извештавање и стручни и организациони надзор над радом чуварске службе. Чуварска служба обавља послове чувања, праћења стања и спровођења мера активне заштите природе. У оквиру стручне службе се, такође, обављају послови сарадње са корисницима и власницима парцела у заштићеном подручју. Обављају се и послови презентације и развоја едукативних садржаја и сарадње са локалним становништвом.

Активности на опремању Визиторског центра Лудаш у Хајдукову, који је поред пријема посетилаца и едукације и у функцији радног простора Управљача свих заштићених подручја у Суботици (током летњих месеци) одвијају се у континуитету. Процедура техничког пријема објекта Визиторски центар „Лудаш“ је окончана – управљач је након десет година добио Решење о употребној дозволи Покрајинског секретаријата за енергетику, грађевинарство и саобраћај (решење број: 351–69/2014–01 од 24.10.2018. године).

Служба за заједничке послове Јавног предузећа „Палић–Лудаш“ (са седиштем на Палићу) обавља опште послове (менаџмент, финансије, набавке).

Тренутно је у Сектору заштите природе запослено 10 лица, од којих су 6 са ВСС – VII степен, 1 са ВСС – VI степен, 2 са ССС – IV, а 1 је НСС. Управљач задовољава све критеријуме у односу на Правилник о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Службени гласник РС“ број 85/2009) и има организовану чуварску службу са руководиоцем чуварске службе.

Делатност Сектора заштите природе се финансира преко наменских средстава из буџета Града Суботице и путем конкурса за суфинансирање Републике Србије. Едукативни и екотуристички програми су још у развоју и у догледном периоду се не очекује неки значајнији помак. Највећа сметња је забрана запошљавања у јавном сектору и, сходно наведеном, недостатак стручног кадра који би био укључен у пројекте израде екотуристичких програма, као и у њихову реализацију. Потражња је велика и значајно превазилази капацитете управљача. Процењено је да би, у случају развоја наведених програма, број посетилаца могао да се удесетостручи. Свакодневно се јављају школе, факултети и разне организоване групе, које се интересују за програме и боравак у резервату, међутим – управљач, због малог броја запослених, нема начина да посете реализује. Ниво реализације посета у 2018. години је изискивао прековремени и волонтерски рад запослених код управљача.

Разлози због којих се програм и остварени резултати евентуално разликују

Годишњи програм управљања заштићеним подручјем Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“ је готово у потпуности реализован, како кроз средства потраживана за реализацију Програма управљања од надлежног Министарства, тако и кроз средства која су реализована у односу на одлуку о накнадама за коришћење заштићеног подручја.

Имајући у виду да Јавно предузеће „Палић – Лудаш“ поред Предела изузетних одлика „Суботичка пешчара“ управља са још четири заштићена подручја (око 7500 ha),

постојећа кадровска структура није задовољавајућа (недовољан број стручних сарадника потребних профила, као и неговатеља животиња са адекватном стручном спремом) и то отежава рад у сектору, односно реализацију годишњих програма управљања заштићеним подручјима. За успешно функционисање управљача, неопходно би било да за ПИО „Суботичка пешчара“ постоји посебан стручни сарадник одговарајућег профила који би радио на координацији реализације програма управљања и који би управљао пројектима на овом заштићеном подручју. Као и код развоја едукативних програма и екотуристичких садржаја, у догледном периоду се не очекује неки значајнији помак. Највећа сметња је забрана запошљавања у јавном сектору и, сходно наведеном, недостатак стручног кадра, чувара и неговатеља животиња. Развојем нових садржаја, како кроз своје програме, пројекте и активности, тако и кроз разне међународне пројекте, управљач шири дијапазон својих активности и обим послова. Током 2018. године се јасно видела диспропорција у односу броја реализованих ставки из пројеката и броја ангажованих – запослених лица код управљача. У наредном периоду, у случају да не дође до неких измена, јасно је да ће управљач неке од својих делатности морати да укине.

III ЗАШТИТА, ОДРЖАВАЊЕ, ПРАЋЕЊЕ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИРОДНИХ И СТОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

1. Приоритетне мере и активности на управљању природним вредностима

1.1. Чување

1.1.1. Начин рада чуварске службе

Чување и надзор у ПИО „Суботичка пешчара“ је континуиран задатак у циљу превентивне заштите природних вредности и њихових станишта. Спроводио га је чуварска служба у сарадњи – кроз колаборативно управљање – са осталим корисницима простора (у координацији са њиховим чуварским службама) – Јавно предузеће „Војводинашуме“, Шумско газдинство Сомбор, Шумска управа Суботица.

Чувари заштићеног подручја су током године надгледли спровођење режима заштите природних вредности, намену и коришћење површина од стране свих корисника простора као и посетилаца заштићеног подручја. О свим предузетим мерама и променама насталим на подручју извештавано је континуирано кроз теренски дневник. Стручна служба је континуирано пратила стање, обавештавала је кориснике о неопходности заустављања започете активности која није у складу са мерама заштите (легитимисано је 20 лица, прегледано 18 простора, 5 возила и 1 пловило; изречено је 5 забрана радова и није издат ниједан налог за враћање у претходно стање – до 10.12.2018. године).

Настављено је са системским праћењем спровођења услова заштите природе у сарадњи са инспекцијом (праћено је и контролисано 17 решења у условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе – до 15.12.2018. године).

Рад чуварске службе је делом суфинансиран средствима Министарства заштите животне средине по уговору број 401–00–588/2018–04 од 11.06.2018. (плата за једног чувара заштићеног подручја који обавља чување на свим заштићеним подручјима од националног значаја – средства су, конкретно, опредељена за бруто зараду једног чувара

који је распоређен на ПИО „Суботичка пешчара“, а делом средствима града Суботице кроз реализацију Уговора о суфинансирању Годишњих програма управљања заштићеним подручјима Парк природе „Палић“ и Споменик природе „Стабла хрста лужњака на Палићу“ (Уговори број: П-401-266/2018 и П-401-267/2018 од 09.03.2018. године.)

Настављено је са радом на интерактивној бази података за сва заштићена подручја којима управља ЈП „Палић – Лудаш“. Показало се да се основни циљеви успостављања базе – повећана ефикасност праћења делатности чуварске службе, као и адекватног планирања обиласка терена и извршења осталих радних задатака, успешно реализују.

Чувари на заштићеном подручју Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“ – су Ото Секереш – има Јединствени регистарски број чувара 0011 (број уверења и датум издавања уверења: 152-02-305/2015-17 од 06.07.2015.) и Саша Вујић – Јединствени регистарски број чувара 0324 (број уверења и датум издавања уверења: 152-02-93/2016-17 од 08.03.2016.). Чувари имају израђене службене легитимације чувара заштићеног подручја у складу са Правилником о обрасцу службене легитимације чувара заштићеног подручја („Службени гласник Републике Србије“ број 117/2014 и 97/2015). Чувар поседује службену одећу и обућу у складу са Правилником о службеној одећи чувара заштићеног подручја („Службени гласник Републике Србије“ број 117/2014 и 93/2015).

Средства бруто зараде чувара ЗП				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	1,181,479.00	1,151,222.76	92	Чуварска служба
Буџет јединице локалне самоуправе	223,624.00	204,985.00		
Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	71,746.00	166.31		
Укупно	1,476,849.00	1,356,374.07		

Током 2018. године, стручна служба управљача је континуирано радила на пословима управљања заштићеним подручјем кроз: израду Програма управљања за 2019. годину, извештаја о остваривању програма управљања за 2018. годину, израду пројеката мера активне заштите (ревитализација станишта кошењем и уклањањем подраста у I, II и III степену заштите) и програма динамике активности на управљању популацијама строго заштићених врста (шафрањика, модроврана, слепо куче и друге заштићене и строго заштићене врсте). Рађено је и на програму реинтродукције врсте текуница – *Citellus citellus*. На основу препоруке стручног надзора Покрајинског завода за заштиту природе, на појединим, разматраним локалитетима за реинтродукцију, после две године кошења, успостављена је испаша козама и овцама. Наредне године, терен ће бити спреман за реинтродукцију ове строго заштићене и изузетно угрожене врсте сисара. Програм реинтродукције текунице је започео пре више од три године. Тада се, на основу података о распрострањењу ове врсте, приступило разматрању могућности реинтродукције. Иако до писаних трагова о постојању текуница на овом подручју нисмо дошли, предања и усмена сведочења, као и одговарајуће биогеографске и станишне карактеристике подручја су нам биле довољне да почнемо са реализацијом идеје. Такође, подршка Покрајинског завода за заштиту природе, кроз усмеравања и стручну помоћ, нам је представљала велику мотивацију. Првобитна идеја нам је била да на периферији града Суботице и Кањиже, ван заштићених подручја, идентификујемо локације на којима је евидентна угроженост популације текуница (локални аеродром у Бикову, уски појас уз пругу у јужном делу града – „Пачирска пруга“ и друга микростаништа на којима текуницама, због абиотичких и биотичких фактора, прети нестанак). На основу података Покрајинског завода, популација на аеродрому „Биково“, је, без обзира на изузетно мали ареал и бројне неповољне факторе – стабилна. Популација на уском појасу (отприлике 20 метара уз „Пачирску“ пругу у дужини од један километар) је врло мала, али је евидентна активност јединки. Због изградње „У – крака“ аутопута и постојећег урбанистичког плана који у том делу предвиђа већу урбанизацију, алокација ове популације би била врло значајна и према сугестијама Завода. Три године уназад управљач ПИО „Суботичка пешчара“ у континуитету ради на успостављању услова који би омогућили опстанак стабилне популације текунице. Будући да је 2000. године површина овог заштићеног подручја у великом делу преорана (пре заштите), успешним мерама ревитализације су се успоставила секундарна станишта са одговарајућим индикаторским врстама. Кошење и то најмање два до три пута годишње, је било једна од активности која је довела до садашњег повољног стања. С обзиром да кошење јесте ефикасно, али је и знатно скупље од испаше, а на основу препорука Завода и колега из Мађарске (Национални парк „Кишкуншаг“), управљач се определио за спровођење ове мере активне заштите природе. Она ће се реализовати на мањој површини у односу на површину која се коси, али ће комбиновање ове две методе у наредном периоду довести до успостављања задовољавајућег стања за успостављање популације текуница.

Реализована је испаша у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе број: 03–1111/2 од 17.06.2017. године и 03–2394/2 од 03.10.2018. године.

Рад стручне службе је делом суфинансиран средствима Министарства заштите животне средине по уговору број 401-00-588/2018-04 од 11.06.2018. , а делом средствима града Суботице.

СРЕДСТВА ЗА БРУТО ЗАРАДЕ ОСТАЛОГ ОСОБЉА ЗАПОСЛЕНОГ КОД УПРАВЉАЧА				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршила ц посла
Министарство заштите животне средине	80,000.00	80,000.00	92	Стручна служба
Буџет јединице локалне самоуправе	992,000.00	901,000.00		
Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	41,021.00	41,021.00		
Укупно	1,113,021.00	1,022,021.00		

1.1.2. Опремљеност

Реализована је набавка резервних делова за теренских возила (чамаца, мотора, аутомобила), трошкови регистрације, атест за гас и трошкови горива за рад чуварске службе што је реализовано сопственим приходима управљача.

СРЕДСТВА ОСТАЛЕ ТРОШКОВЕ ЧУВАРСKE СЛУЖБЕ – гориво, регистрац., одећа, обућа, опрема возила				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планиран а средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Сопствени приходи од обављања делатности	231,340.00	212,061.63	92	Чуварска служба Управљача
Укупно	231,340.00	212,061.63		

1.1.3. Обука

Настављена је обука чувара ради примене прописа у складу са Законом о заштити природе. Ова обука се реализује континуално. Обуку је реализовала стручна служба управљача у оквиру свог редовног посла, као и надлежна инспекција приликом редовне контроле управљача. Поред наведене сталне обуке, чувар заштићеног подручја – Милан Вукотић, заједно са стручним сарадницима за заштиту природе – Аном Леваи и Тамашем Винком, прошао обуку за QGIS. Обука је била изузетно квалитетна и значајно је допринела бољем квалитету рада управљача.

Током фебруара су чувари заштићеног подручја Ненад Спремо и Милан Вукотић прошли обуку у вези са противпожарном заштитом и заштитом на раду и положили одговарајући испит у складу са Законом.

Током септембра месеца, стручна и чуварска служба, заједно са директорицом Јавног предузећа „Палић – Лудаш” је боравила у званичној посети Националном Парку „Кишкуншаг” у Мађарској. Циљ стручне посете је био упознавање и обука представника управљача са активностима националног парка на заштити станишта и строго заштићених и заштићених врста, кроз обилазак терена под ревитализацијом и стручно вођство запослених у националном парку. Током тродневне посете, представници управљача су имали прилику да се упознају са различитим типовима станишта, која се ревитализују протеклих 10 до 20 година. Првог дана се у складу са програмом обишло више

локација: Csólyospálosi Földtani Feltárás Természetvédelmi Terület bemutatóhely

(локација ритског кречњака), Bugac puszta homokbuckák (где се реализује ревитализација станишта подолским говедима), Kelemen szék (станиште на ком се реализује испаша воденим биволима). Другог дана је реализована посета више различитих локација: Felső–Kiskunsági puszta, Rákossíper-védelmi Központ, Felső–Kiskunsági tavak (где се реализовала реинтродукција текуница), а током трећег и последњег дана пута су се обишли локалитети Tiszaalpár (Templomdomb, Nagy-tó). Поред изузетно добро организованих терена и богатог програма, учесници из Мађарске и Србије су дефинисали датуме наредних посета и наставак рада на унапређивању добре сарадње. Смештај и преноћиште (два ноћења) су били обезбеђени у Мађарској, у Fülöpházára – „Naprózsa Erdei Iskolába“.

И током 2018. године је наша чуварска служба у више наврата учествовала у обуци и теренском раду чуварске службе Националног парка „Кишкуншаг“ (Мађарска). Теме у оквиру обуке су се делом односиле на рад на терену – вођење теренских белешки и поступање са прекршиоцима на терену и делом на ревитализацију влажних и сувих ливада са испашом стоке (воденим биволом и сивом говечетом).

Управљач је организовао више интерних обука за запослене у сектору заштите природе – употреба ГПС уређаја, употреба и унос података у базу података, руковање пловилом (веслање и вожња моторног чамца).

У децембру су чувари заштићеног подручја – Ото Секереш, Саша Вујић, Ненад Спремо и Милан Вукотић, прошли обуку управљања беспилотном летилицом – дроном. До краја 2018. године би требало да положи одговарајући испит за оператере дрона у Директорату Цивилног Ваздухопловства. Након наведеног, чувари ће бити оспособљени за управљање беспилотном летилицом, што ће значајно допринети бољем праћењу стања на терену, управљању и планирању пројеката.

Рад на развијању базе података - ГИС				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планиран а средства	Реализован а средства	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	103,040.00	0.00	100	УПРАВЉАЧ
Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	25,760.00	25,760.00		БУГАРЧИЋ "АРТ ДИГИТАЛ ФОТО"
Укупно	128,800.00	25,760.00		

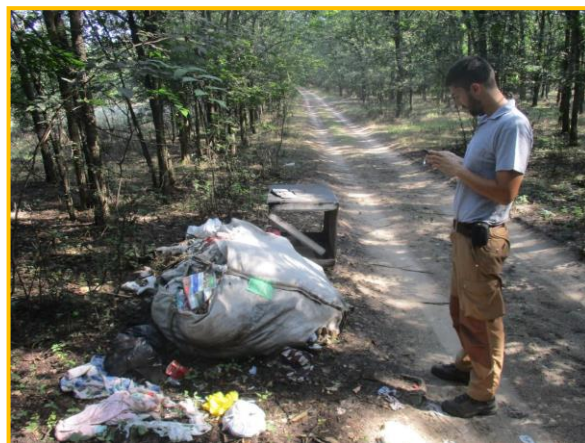
1.2. Одржавање

1.2.1. Управљање отпадом

Континуирано се одвијају активности на одржавању реда и чистоће на одређеним локацијама: на Тресетишту, северно језеро, акумулација Мајдан. Чуварска служба приликом редовних обилазака сакупља и односи смеће и у случају да затекне прекршиоце на терену, обавља разговор и налаже враћање у првобитно стање. Већином, затичу се само веће количине смећа, а били су уочени и остаци појединачних спаљивања смећа на неким локацијама (обала акумулације Мајдан).

Чуварска служба је током августа месеца евидентирала да су контејнери, који су били постављени у заштићеном подручју, уклоњени од стране ЈКП „Чистоћа и зеленило“ – након уклањања контејнера који су били постављени дуж пута на граници са заштићеним подручјем Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“, тачније, у заштитној зони наведеног заштићеног подручја.

Чуварска служба бележи енормну појаву илегалних депонија које су настале на локацијама где су некада постојали контејнери – уз путеве на подручју МЗ „Келебија“, а где је становништво одлагало отпад. Будући да су контејнери уклоњени и да је површина где су они били постављени испуњена смећем, прекршиоци одлажу смеће на локације у заштићеном подручју. Чуварска служба је идентификовала преко 10 нових илегалних одлагалишта смећа, поред већ постојећих 20, одакле чуварска служба безуспешно односи смеће у континуитету.

Количина отпада, услед кретања и боравка миграната у заштићеним подручјима према Републици Мађарској (ПИО „Суботчка пешчара“ и СРП „Селевењске пустаре“), је и даље веома велика. Због наведеног се појавила и потреба санирања штете која је настала на стаништима природних реткости услед боравка великог броја људи у дужем периоду. Штета је санирана, тачније, кошењем и спречавањем пролажења су се наведена станишта већим делом ревитализовала, уз, наравно, појачано присуство чуварске службе на терену. Такође, отпад који је сакупљан у континуитету од стране чуварске службе, допремљен је до сабирног центра који се налази на Палићу, одакле је даље преузела надлежна комунална служба.

И током 2018. године су биле организоване активности заједничког сакупљања смећа у ПИО „Суботичка пешчара“ и то са Удружењем љубитеља природе „Пожели жељу“ и Железничким планинарским клубом „Спартак“ из Суботице.

Активности на сакупљању отпада се суфинансирају средствима субвенција Министарства, кроз уговор број: 401–00–588/2018–04 од 11.06.2018. године.

СРЕДСТВА ЗА САКУПЉАЊЕ И ОДВОЖЕЊЕ ОТПАДА				
Средства за ову намену обезбеђује се:	планирана средства	реализована средства	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	240,000.00	240,000.00	93	Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	60,000.00	40,000.00		
Укупно	300,000.00	280,000.00		

1.2.2. Одржавање постојећег мобилијара

Планирана поправка (замена носача, лакирање, фарбање) едукативних табли, канти и осматрачница дуж едукативних стаза је реализована. С обзиром да је прошле године већим делом све обновљено, током 2018. године је било потребе за врло мало корективних радова. Све активности су реализоване средствима управљача.

1.3. Обележавање

Током 2018. године је урађена допуна и обнова граничних стубова у заштићеном подручју у складу са Правилником о начину обележавања заштићених природних добара (Службени гласник Републике Србије, број 30/92, 24/94 и 17/96). Обновљене су и табле које указују на забрану приступа у I степен заштите – табле су обнављане више пута током године. С обзиром да је тренд уништавања информативних табли у порасту (на недељном нивоу се уништавају), управљач је приморан да израђује налепнице које се постављају на већ постојеће објекте, између осталог и због великих трошкова обнове комплетних табли. Обављена је замена оштећених и уништених стубова који дефинишу границу I степена заштите – такође, у више наврата (по основном обележавању).

Обележавање заштићеног подручја (обнављање уништених ознака граница и табли забране приступа)	
Тип ознаке	Количина
Стубови за обележавање заштићеног подручја (багремови стубови 2м са офарбаним ознакама)	120
Табле за обележавање заштићеног подручја (у складу са правилником)	1
Едукативне – инфо табле дуж стаза	0
Табла забране приступа	25

Имајући у виду велику дужину линије граница зона заштите настављено је и са постављањем стубова (обновом извађених, или уништених). Обележавање се реализује скоро у целости сваке године, с обзиром да се стубови уклањају готово дневном динамиком. Израђено је и постављено 10 табли о забрани приступа.

Обележавање заштићеног подручја је реализовано из средстава надлежног Министарства и сопствених средстава предузећа.

СРЕДСТВА ЗА ОБЕЛЕЖАВАЊЕ (ОБНАВЉАЊЕ УНИШТЕНИХ ОЗНАКА ГРАНИЦА И ТАБЛИ)				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршила ц посла
Министарство заштите животне средине	28,800.00	0.00	100	Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	7,200.00	36,000.00		
Укупно	36,000.00	36,000.00	100	

Слика 4. Постављање табли забране приступа у I степену заштите

1.2.3 Заснивање и успостављање базе података (катастар, ГИС и др.)

Настављено је са уносом података у базу која се односи на спровођење режима и мера заштите и унапређивања RangerOffice2015 (унапређени софтвер "SuPaLuSe Ranger LandCruiser 2011 MiBeSoft"). У циљу ефикаснијег праћења делатности чуварске службе, као и адекватног планирања обиласка терена и извршења осталих радних задатака, наставила је са радом и база података за сва заштићена подручја којима управља ЈП „Палић–Лудаш” у виду чувања свих релевантних података (база локација, база фотографија).

База је и ове године допуњена великим бројем фотографија заштићеног подручја, ретких и угрожених врста. Конкретних елемената за пријаву надлежној инспекцији није било. Није поднета ниједна прекршајна пријава, као ни пријава надлежној инспекцији. ГПС – опрема, којом Управљач располаже, је повећала квалитет постојеће базе података, јер се сада, осим фотографија, запажања и других релевантних података, уносе и тачне географске координате места на коме се налази популације ретких врста, као и величина популације и њен просторни распоред. Настављена је пракса повезивања теренских белешки чувара (теренски дневник), теренске пријаве, пријаве Инспекцији, фотографија недозвољене активности и тачних координата места (степен заштите) на ком се десила предметна недозвољена активност у једну целину. Показало се да то значајно повећава

квалитет рада и убрзава ток процедуре. Проблем за унапређивање ове функције је, свакако, недовољан број кадрова одговарајуће стручне спреме, недовољног броја стручног људства за обраду ових података и недовољна фреквенција излазака на терен у функцији мониторинга (због других обавеза).

База се показала као врло корисна, с обзиром да су сви елементи који су нам неопходни за припрему реализације одлуке о накнадама, унети. Конкретно – сви релевантни подаци који су потребни за наплату код различитих субјеката су квантификовани (електроводови, телефонска инфраструктура, водопривредни објекти, гасовод). У другој половини 2018. године, управљач је започео да користи „NaturaList“ базу, бесплатну апликацију Google Play. Сви подаци се, након уноса, преузимају у форми табеле.

Настављени су информатички радови у оквиру Географско – Информационог Система (GIS). Настављено је са прикупљањем и усклађивањем потребних елемената система (рачунари, картографија, катастарски подаци и пратеће информације). Кроз сарадњу са Националним парком „Кишкунша“ чуварска и стручна служба је добила велику подршку (у смислу активности на терену и обуке у раду са одређеним програмима).

Активности су се реализовале из сопствених средстава.

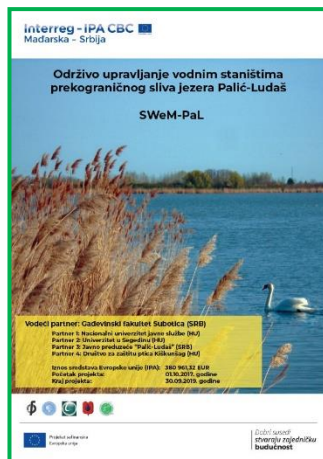
2. Приоритетне мере и активности на управљању културно–историјским вредностима

- Међуопштински завод за заштиту споменика културе Суботица води податке о непокретним културним добрима и евидентираним добрима на подручју и прописао је мере за њихову заштиту. Током 2018. године није било активности осим надзора чуварске службе, али су оне најављене за 2019. годину.

3. Управљање природним ресурсима

3.1. Мониторинг – праћење стања

Настављене су активности на мониторингу станишта строго заштићених врста у сарадњи са Покрајинским заводом за заштиту природе из Новог Сада. Наставило се и праћење распрострањења неких инвазивних врста биљака, поготову тренд распрострањања у односу на спровођење мера активне заштите природе. Започела је реализација IPA пројекта у вези са распрострањеношћу инвазивних таксона (програм прекограничне сарадње Мађарска – Србија у оквиру другог позива са пројектом „Nature Protection From Invasive Plant Species“. Пројекат обухвата активности и мониторинга инвазивних врста, анализе банке семена у земљишту, постављање мерних станица за мерење

концентрације полена у ваздуху, механичко и хемијско сузбијање амброзије, едукативне активности и израду базе података инвазивних биљака на територији наших заштићених подручја).

И током 2018. године се у континуитету одвијао мониторинг станишта заштићених и строго заштићених врста. Предмет мониторинга у ПИО „Суботичка пешчара“ су већином птице (51 таксона) и знатно мањи број биљних таксона (7), инсеката (2 таксона), рибе (1 таксон), водоземци (4 таксона), гмизавци (1 таксон), сисара (11 таксона) – према *Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива*.

Мониторинг обавља чувар водич приликом редовних обилазака терена и стручни сарадник у сезонским периодима. Подаци се уносе у базу података. Настављено је бележење локације значајних популација ГПС уређајима.

И по овом основу је настављена сарадња са Националним парком „Кишкуншаг“ из Мађарске – радило се на униформисању система мониторинга у смислу појачаног праћења стања таксона који се у Мађарској налазе на листи Natura 2000 врста. Утврђене су значајне врсте које се налазе са обе стране границе и направљен је план и динамика праћења популација наведених врста. У Србији још увек не постоји јединствена листа Natura 2000 врста, али ми очекујемо да ће велики број врста које смо дефинисали ући на будућу листу. У случају да, ипак, неке врсте не уђу – свакако ћемо имати податке о врстама које се налазе на листи заштићених и строго заштићених врста – *Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива*.

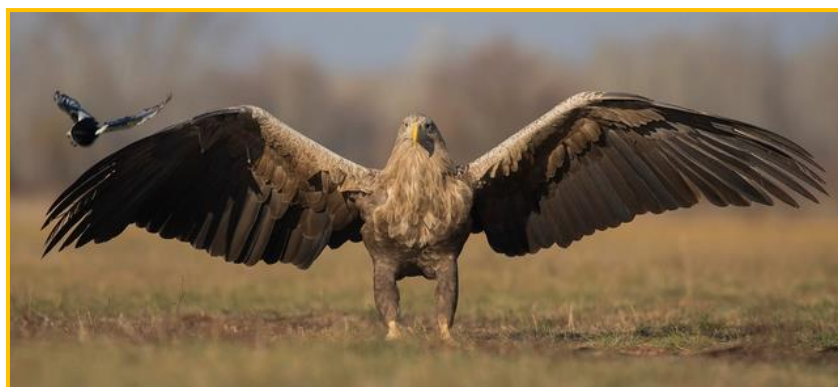
Настављено је праћење станишта строго заштићених врста у сарадњи са Покрајинским заводом за заштиту природе. Настављено је праћење распрострањења неких инвазивних врста биљака (*Acer negundo*, *Ailanthus altissima*, *Ambrosia artemisiifolia*, *Asclepias syriaca*, *Celtis occidentalis*, *Fraxinus pennsylvanica*, *Gleditsia triacanthos*, *Robinia pseudoacacia*), као и тренд распрострањења у односу на спровођење мера активне заштите природе.

Рбр.	Назив	Народни назив (српски)	IUCN
1	<i>Centaurea sadlerana</i>	зечина, козја брада, седлеров различак	
2	<i>Astragalus dasyanthus</i>	вунасти козинац	
3	<i>Cirsium brachycephalum</i>	краткоглавичаста паламида	Least Concern – LC
4	<i>Colchicum arenarium</i>	мразовац пешћарски	Least Concern – LC
5	<i>Dianthus diutinus</i>	пешчарски каранфил	Endangered B1 – EN
6	<i>Iris arenaria</i>	пешчарска перуника	
7	<i>Plantago schwarzenbergiana</i>	Шварценбергова боквица	
	Insecta		
1	<i>Lycaena dispar rutila</i>		
2	<i>Maculinea (Phengaris) teleius</i>	мочварни мравник	Near Threatened – NT
	Ihtiofauna		
1	<i>Misgurnus fossilis</i>	чиков	Least Concern – LC
	Batrahofauna		

1	<i>Hyla arborea</i>	гаталинка	Least Concern – LC
2	<i>Pelobates fuscus</i>	жаба чешњача	Least Concern – LC
3	<i>Rana dalmatina</i>	шумска жаба	Least Concern – LC
4	<i>Triturus dobrogicus</i>	подунавски мрмољак	Near Threatened – NT
Herpetofauna			
1	<i>Emys orbicularis</i>	барска корњача	Lower Risk/near threatened – LR/NT
Ornitofauna			
1	<i>Acrocephalus paludicola</i>	источни трстењак	Vulnerable A2c – V
2	<i>Alauda arvensis</i>	пољска шева	Least Concern – LC
3	<i>Alcedo atthis</i>	водомар	Least Concern – LC
4	<i>Anas (Spatula) querquedula</i>	грогодовац	Least Concern – LC
5	<i>Anthus campestris</i>	степска трептељка	Least Concern – LC
6	<i>Ardea purpurea</i>	црвена чапља	Least Concern – LC
7	<i>Ardeola ralloides</i>	жута чапља	Least Concern – LC
8	<i>Athene noctua</i>	кукумавка	Least Concern – LC
9	<i>Aythya ferina</i>	риђоглава патка	Least Concern – LC
10	<i>Aythya nyroca</i>	патка њорка	Near Threatened – NT
11	<i>Botaurus stellaris</i>	водени бик	Least Concern – LC
12	<i>Caprimulgus europaeus</i>	легањ	Least Concern – LC
13	<i>Carduelis cannabina</i>	конопљарка	Least Concern – LC
14	<i>Chlidonias hybrida</i>	белобрка чигра	Least Concern – LC
15	<i>Chlidonias niger</i>	црна чигра	Least Concern – LC
16	<i>Ciconia ciconia</i>	бела рода	Least Concern – LC
17	<i>Circus aeruginosus</i>	еја мочварица	Least Concern – LC
18	<i>Circus pygargus</i>	еја ливадарка	Least Concern – LC
19	<i>Coracias garrulus</i>	модроврана – златоврана	Near Threatened – NT
20	<i>Coturnix coturnix</i>	препелица	Least Concern – LC
21	<i>Crex crex</i>	прдавац	Least Concern – LC
22	<i>Falco tinnunculus</i>	ветрушка	Least Concern – LC
23	<i>Galerida cristata</i>	ћубаста шева	Least Concern – LC
24	<i>Gallinago gallinago</i>	барска шљука	Least Concern – LC
25	<i>Haliaeetus albicilla</i>	белорепан	Least Concern – LC
26	<i>Hippolais pallida</i>	сиви вољић	Least Concern – LC
27	<i>Hirundo rustica</i>	сеоска ластва	Least Concern – LC
28	<i>Ixobrychus minutus</i>	чапљица	Least Concern – LC
29	<i>Jynx torquilla</i>	вијоглава	Least Concern – LC
30	<i>Lanius collurio</i>	руси сврачак	Least Concern – LC
31	<i>Lanius minor</i>	сиви сврачак	Least Concern – LC
32	<i>Limosa limosa</i>	муљача	Near Threatened – NT
33	<i>Lullula arborea</i>	шумска шева	Least Concern – LC
34	<i>Merops apiaster</i>	пчеларица	Least Concern – LC
35	<i>Miliaria calandra</i>	велика стрнадица	Least Concern – LC

36	<i>Muscicapa striata</i>	сива мухарица	Least Concern – LC
37	<i>Nycticorax nycticorax</i>	гак	Least Concern – LC
38	<i>Oenanthe oenanthe</i>	обична белгуза	Least Concern – LC
39	<i>Otus scops</i>	ћук	Least Concern – LC
40	<i>Parus cristatus</i>	ћубаста сеница	Least Concern – LC
41	<i>Perdix perdix</i>	јаребица	Least Concern – LC
42	<i>Pernis apivorus</i>	осичар	Least Concern – LC
43	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	обична црвенперка	Least Concern – LC
44	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	шумски звиждак	Least Concern – LC
45	<i>Picus viridis</i>	зелена жуна	Least Concern – LC
46	<i>Riparia riparia</i>	брегуница	Least Concern – LC
47	<i>Streptopelia turtur</i>	грлица	Least Concern – LC
48	<i>Tringa totanus</i>	црвеноноги спрудник	Least Concern – LC
49	<i>Tyto alba</i>	кукувија	Least Concern – LC
50	<i>Upupa epops</i>	пупавац	Least Concern – LC
51	<i>Vanellus vanellus</i>	вивак	Least Concern – LC
Teriofauna			
1	<i>Apodemus agrarius</i>	пругасти миш	Least Concern – LC
2	<i>Cricetus cricetus</i>	хрчак	Least Concern – LC
3	<i>Erinaceus europaeus</i>	јеж	Least Concern – LC
4	<i>Felis silvestris</i>	дивља мачка	Least Concern – LC
5	<i>Lutra lutra</i>	видра	Near Threatened – NT
6	<i>Microtus arvalis</i>	волухарица	Least Concern – LC
7	<i>Musccardinus avellanarius</i>	пух лешникар	Least Concern – LC
8	<i>Mustela eversmanii</i>	степски твор	Least Concern – LC
9	<i>Mustela putorius</i>	мрки твор	Least Concern – LC
10	<i>Nannospalax leucodon</i>	слепо куче	Data Deficient – DD
11	<i>Plecotus austriacus</i>	љиљак	Least Concern – LC

Настављене су активности на локалитету за хранилиште птица грабљивица. Од успостављања хранилишта и изградње осматрачнице, прате се заштићене и строго заштићене врсте птица. Активности су финансиране из сопствених ресурса.

Настављена су еволуциона истраживања пешчарске перунике (*Iris humilis*), која реализује Институт за биолошка истраживања „Синиша Станковић“ – истраживач истраживача Стевана Аврамова, истраживача сарадника Института за биолошка истраживања „Синиша Станковић“, који је евидентирао стање станишта и цветање врста *Iris humilis* (пешчарска перуника) и *Iris pumila* (патуљаста перуника). У питању је вишегодишњи пројекат за који истраживач поседује решење о условима заштите природе број: 03–3374/2 од 19.01.2018. Управљач је издао сагласност на наведене активности, а истраживања на терену су реализована у пратњи чуварске службе управљача. С обзиром да је за истраживача био значајан плод наведених биљака, узорци нису могли да буду узети, пошто ове године јединке нису плодоносиле.

Настављена су истраживања на распрострањењу врсте *Phengaris teleius* и на подручју СРП „Лудашко језеро“ у оквиру израде докторске дисертације на студијама биологије у Крагујевцу Милоша Поповића чији део су и подаци из мониторинга.

Током 2018. године реализовано је истраживање фауне дневних лептира (Lepidoptera: Papilionoidea) на подручју СРП „Лудашко језеро“, СРП „Селевењске пустаре“, ПП „Палић“ и ПИО „Суботичка пешчара“. Током рада коришћене су претежно неинвазивне методе за идентификацију јединки дневних лептира. Једна јединка врсте *Colias erate* прикупљена је са пашњака Галамбош и налази се у збирци аутора заведена под редним бројем „MP1087“.

Током теренских истраживања забележено је укупно 45 врста дневних лептира, од којих је *Euponephele lupina* пронађена по први пут на подручју Северне Србије. Заједно са врстама *Hipparchia statilinus* и *Scolitantides orion* представља ретког становника на подручјима са отвореним песком.

Са истраживачем су настављени разговори о могућој организацији стручне конференције о влажним ливадама и заштићеним врстама везаним за њих, у склопу Натура 2000.

Истраживач је доставио управљачу комплетну листу – податке о свим налазима наведене групе организама.

На основу извештаја који нам је достављен, основни резултати истраживања наведеног таксона показују да је суштински проблем за наведени таксон – убрзано нестајање и непостојање одговарајућих станишта. Врста је идентификована на четири наша заштићена подручја и то на локалитетима где се појављује одговарајућа биљка хранитељка. Циклус овог лептира је веома сложен и, изостанком само једне карике, неће се десити репродукција и лептир ће нестати са предметног локалитета. Локалитети на којима се појављује лептир су мали, просторно изоловани и одржавају се на различите начине. Често се деси да је кошење ливада у различитом периоду, да је део популације ван заштићеног подручја и да се на тим површинама током кошења не остављају шавови, као и да се кошење реализује у периоду када биљка хранитељка још није завршила свој циклус. Све наведено неповољно делује на ову фрагилну врсту и у случају да се површине где је идентификована ова врста не обједине и не одржавају на исти начин, велика је вероватноћа да новооткривена врста за Србију врло брзо нестати са нашег подручја. Истраживачи су током летњег периода обишли и терене у суседној Мађарској, такође, заштићено подручје и установили присуство поменутог таксона.

Препоруке истраживача управљачу су да обавља едукацију локалног становништва, да покуша да обједини ареал врсте, у смислу власничке структуре, да се остављају шавови од најмање метар непокошене траве, а негде и у појасу од десет метара.

Реализован је мониторинг (апсолутно пребројавање) јединки шафрањике (*Bulbocodium versicolor*) на свим до сада евидентираним локалитетима. Идентификовано је преко 140.000 јединки у цвету, што је знатно више у односу на претходне године, као и на период пре спровођења мера активне заштите природе, када је идентификовано нулто стање.

У сарадњи са стручњацима Националног парка „Кишкуншаг“ и Мађарске академије наука, идентификоване су све постојеће хумке слепог кучета (*Nannospalax (leucodon) montanosyrmiensis*) – и 2018. године је рађено апсолутно пребројавање у пролоће и јесен. Установљено је да на подручју Предела изузетних одлика „Суботичка пешчара“ и даље постоји преко 150 хумки пречника већег од један метар и преко 630 хумки пречника мањег од метар. Установљено је да се на неким локацијама популација померила за 5 – 10 метара, али да је и даље активна.

Током године су идентификована нова налазишта више биљних и животињских врста, о чему је обавештен надлежни Завод о заштити природе – достављене су тачне локације, ареали распрострањења популације, фотографије и број јединки.

Од значајних података мониторинга – праћења стања, можемо навести и идентификацију активног гнезда белорепана (*Haliaeetus albicilla*), где је усановљено да је гнезђење започело, као и прошле године, али се није успешно реализовало до краја. Такође, на једној локацији овог заштићеног подручја, је идентификовано гнездо осичара (*Pernis apivorus*).

На основу података које стручна служба добија од чуварске службе, а и на основу заједничких обилазака терена, општи закључак је следећи: станишта која се налазе у процесу ревитализације и које управљач успева да одржава из средстава којима располаже, се обнављају и успешно одржавају искључиво кроз мере активне заштите природе. Сузбијање трске кошењем са површина на којима је примарно станиште влажна ливада је процес, за који се испоставило, да мора најмање три пута годишње да се примењује, како би се задржале карактеристике примарног станишта. Изостављањем само једног кошења, трска се шири и продире великом брзином. Због наведеног, управљач се определио да на већини површина које су под ревитализацијом (конкретно, влажне ливаде и слатине) успостави испашу подолским говедима и воденим биволима, будући да се наведени приступ показао као веома успешан у суседној Мађарској и њиховим заштићеним подручјима. Наш највећи проблем у наведеном процесу ревитализације је тај што, иако пројекат постоји већ годинама и има подршку Покрајинског завода за заштиту природе, надлежног Министарства (у стручном смислу и у смислу субвенционирања) и града, ипак, површине на којима би пројекат требало да се реализује, нису у потпуности у власништву државе, тачније, међу њима има значајан број приватних катастарских парцела. Власници наведених парцела, на жалост, немају довољно развијену свест у вези са заштитом природе, будући да не пристају да њихове парцеле уђу у програм ревитализације, без одговарајуће одштете. На пример, у Мађарској, власници површина које су у приватном власништву, а налазе се у заштићеном подручју (националном парку), добијају одговарајућу стимулацију (неки вид одштете), као и то да држава и иначе субвенционира органску пољопривреду и друге видове одрживог коришћења пољопривредног земљишта. У вези са мониторингом конкретних органских врста, управљач континуално броји појединачне јединке, прати распрострањење, као и ширење ареала биљних врста. У програму праћења стања су врсте које су едификатори значајних станишта, или значајни чиниоци наведених станишта. Исти је случај као и са стаништима – тамо где се успешно реализује ревитализација – јединке се појављују, а тамо где нисмо у могућности да спроводимо мере активне заштите природе – број, или стагнира, или се смањује. Током године су реализована истраживања на заштићеном подручју, за која је управљач дао сагласност:

Током 2018. године, управљач је издао више решења о сагласности у складу са чланом 57 и чланом 68 под 5а Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/09 и 88/10, 91/2010 – испр. и 14/16) за активности на заштићеном подручју Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“:

- Током јануара месеца управљач је издао једно решење о сагласности у складу са чланом 57 и чланом 68 под 5а Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/09 и 88/10, 91/2010 – испр. и 14/16) за активности на заштићеном подручју Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“ – Међународни цензус водених птица (IWC) и то Друштву за заштиту и проучавање птица Србије.
- Током јуна месеца управљач је издао једно решење о сагласности у складу са чланом 57 и чланом 68 под 5а Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр.

36/09 и 88/10, 91/2010 – испр. и 14/16) за активности на заштићеном подручју Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“. Сагласност је издата за обављање истраживања природних популација бескичмењака, које могу да уђу у састав плена угрожене врсте птица модроврана (*Coracias garrulus*) Универзитету у Новом Саду – Природно – математичком факултету – Департману за биологију и екологију. Сагласност је издата у складу са Мишљењем Покрајинског завода за заштиту природе број: 03–1321/2 од 23.05.2018. и дозволом Министарства заштите животне средине број 353–01–1070/2018–04 од 05.06.2018. године.

- У августу месецу је издата сагласност управљача за сакупљање биљног материјала у оквиру рода *Polygonum* L. (*P. Arenarium* Waldst.& Kit., *P. Arenastrum* Boreau, *P. Aviculare* L., *P. Bellardii* All., *P. Graminifolium* Wierzb ex Heuffel, *P. Patulum* Bieb., *P. Rurivagum* Jordan ex Boreau) на локалитетима СРП „Лудашко језеро“, СРП „Селевењске пустаре“, ПИО „Суботичка пешчара“ и ПП „Палић“. Сагласност је издата истраживачу Драгану Обрадов – Департман за биологију и екологију, Катедра за ботанику – Хербаријум БУНС, Универзитета у Новом Саду. Сагласност је издата у складу са Решењем Покрајинског завода за заштиту природе број: 03–1994/2 од 27.07.2018. и дозволом Министарства заштите животне средине број 353–01–572/2018–04 од 19.04.2018. године и за:
- сакупљање строго заштићених и заштићених врста правокрилаца за потребе реализације пројекта „Distribution, faunistic and stridulation of Orthoptera, Mantodea and Phasmida of the Serbia and Montenegro“ на локалитетима СРП „Лудашко језеро“, СРП „Селевењске пустаре“, ПИО „Суботичка пешчара“. Сагласност је издата истраживачу Слободану Ивковићу – Департман за биологију и екологију, Универзитета у Новом Саду. Сагласност је издата у складу са Мишљењем Покрајинског завода за заштиту природе број: 03–913/2 од 16.04.2018. и дозволом Министарства заштите животне средине број 353–01–768/2018–04 од 03.05.2018. године.
- Током септембра месеца управљач је издао једно решење о сагласности у складу са чланом 57 и чланом 68 под 5а Закона о заштити природе („Сл. гласник РС“, бр. 36/09 и 88/10, 91/2010 – испр. и 14/16) за активности на заштићеном подручју Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“ и то Удружењу љубитеља природе „Пожели жељу“ за реализацију активности које се односе на припрему и одржавање традиционалне манифестације „5. Меморијала Михајло Кампош“, а које су предвиђене за период од 19. до 24. новембра 2018. године.
- Током новембра месеца управљач је издао једно решење о сагласности у складу са чланом 57 и – Сагласност број 871–1/2018. од 07.11.2018. године за снимање кадрова документарног филма на заштићеном подручју Специјални резерват природе „Лудашко језеро“, Специјални резерват природе „Селевењске пустаре“, Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“, Парк природе „Палић“ и Споменик природе „Стабла храста лужњака на Палићу“ – Биолошко друштво „Др Сава Петровић“, Ниш.

3.2. Реинтродукција и реколонизација

Настављене су активности на програму „Активна заштита модровране постављањем гнездилишних дупљи у Војводини“ – током године нису постављене нове

вештачке дупље, али су евидентирани гнездећи парови модровране на заштићеном подручју – евидентирано гнежђење 259 парова модровране. Занимљиво је да је у једној вештачкој дупљи и 2018. године идентификовано гнежђење ћука (*Otus scops*). Током године је израђено укупно 30 вештачких дупљи за модровране. Пројекат се такође ради у сарадњи са Удружењем љубитеља природе „Riparia” из Суботице који ове активности финансирају кроз своје пројекте. Управљач учествује кроз надзор чуварске службе и пратњи на терену и кроз надзор активности од стране стручне службе.

Током гнездилишног периода рађен је мониторинг модроврана и евидентирано је присуство следећег броја јединки:

09.08.2018. – Su02 трансект – 98 јединки
22.08.2018. – Su02 трансект – 83 јединки
25.08.2018. – Su02 трансект – 87 јединки
31.08.2018. – Su02 трансект – 34 јединки
06.09.2018. – Su02 трансект – 2 јединки
23.09.2018. – Su02 трансект – није забележено присуство

20.10.2018. је одржана Радионица за модровране у Визиторском центру „Лудаш“, где су изнети резултати да је на подручју Предела изузетних одлика „Суботичка пешчара“ евидентирано гнежђење 259 парова модровране.

Настављене су и активности на уређењу и повећању функционалности локалитета за хранилиште птица грабљивица, у циљу њихове додатне прехране и накнадне реинтродукције на ове терене. Кроз сарадњу са Удружењем љубитеља природе „Riparia“, осматрачница је обновљена, боље изолована и уграђено је грејно тело и мобилни тоалет. Активности су реализоване у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе број 03 – 2158/2 од 05.10.2016. године. Од успостављања хранилишта и изградње осматрачнице, прате се заштићене и строго заштићене врсте птица – јастреб (*Accipiter gentilis*), орао белорепан (*Haliaeetus albicilla*), мишар (*Buteo buteo*), гаћасти мишар (*Buteo lagopus*), гавран (*Corvus cornix*), сврака (*Pica pica*), сива врана (*Corvus corone cornix*), а од сисара – дивља мачка (*Felis silvestris*), шакал (*Canis aureus*), лисица (*Vulpes vulpes*). Због близине коридора, примећен је орао крсташ (*Aquila heliaca*) и пољска еја (*Circus cyaneus*). И током 2018. године евидентирано је присуство и црног орла (*Aquila clanga*).

Активности су се финансирале већем делом из сопствених средстава Удружења, а малом делом и сопствених ресурса управљача.

Рађен је и мониторинг гнездећих парова шумске сове, у претходних година постављеним дупљама за шумске сове (*Strix aluco*). Излегли младунци су маркирани вештачким прстеновима.

Током 2018. године су настављене започете активности на реализацији пројекта *Праћење стања популација строго заштићених врста – станишта за потенцијалну реинтродукцију врсте *Spermophilus citellus* (текуница)*. Писани трагови о присуству наведене врсте на подручју ПИО „Суботичка пешчара“ у прошлости – не постоје, него су информације о некадашњим локалитетима добијене од локалног становништва, које се на овом терену бави пољопривредом. У протекле три године идентификована су потенцијална станишта и обављен је стручни надзор од стране Покрајинског завода за заштиту природе. Предложени су локалитети на којима би, уз одржавање континуираним кошењем и испашом оваца, за две године могла да се успоставе одговарајућа станишта и услови за живот и успостављање стабилне популације текуница (карта и списак катастарских парцела у наставку текста). Управљач је наставио са кошењем на предвиђеним локалитетима, а започета је и испаша козама и овцама у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе за спровођење мера активне заштите природе – испашом – (решење број: 03–1111/2 од 17.06.2016. године и). Кошење (на местима где се не реализује испаша) и испаша се реализовало у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе за спровођење мера активне заштите природе кошењем број: 3–1367/2 од 11.08.2017., 03–1111/2 од 17.06.2017. године и 03–2394/2 од 03.10.2018. године.

Испаша се успешно реализује. Истиче друга година како управљач на предметном локалитету реализује испашу. Терен је припремљен и очекује се алокација јединки текунице већ наредне године, уколико управљач успе да исходује одговарајућу дозволу Министарства.

Управљач у континуитету ради мониторинг вештачког гнезда за птице грабљивице – конкретно орлове (белорепан – *Haliaeetus albicilla* и крсташ – *Aquila heliaca*), које је поста вљено на локалитетима у II степену заштите.

Средства намењена за трошкове припреме станишта за боравак текунице				
Средства за ову намену обезбеђује се:	планирана средства	реализована средства	%	Извршил ац посла
Министарство заштите животне средине	40000.00	40000.00	100	Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	10000.00	10000.00		
Укупно	50000.00	50000.00		

3.3. Рекултивација

До сада на подручју није било активне рекултивације.

Настављена је израда Програма коришћења тршћака, у ком би били обрађени и поједини локалитети овог заштићеног подручја је и даље у изради. За друга заштићена подручја којима управљамо су исходовани услови заштите природе (Решење број 03–93/3 од 06.03.2015.). Услови заштите природе предвиђају израду комплексног програма коришћења тршћака у СРП „Лудашко језеро“, СРП „Селевењске пустаре“ и ПП „Палић“ за период 2015–2019. Условима је предвиђено, поред осталих, снимање стања тршћака (и акватичних и копнених), одређивање микростаништа природних реткости унутар тих тршћака, комуникација са члановима локалне заједнице и сл., и због тога израда поменутог програма још није стигла до краја. Пре почетка израде Програма управљања тршћацима за цео регион, неопходно је да се на нивоу Града регулише ниво подземних вода и програм управљања водама у целом региону, како би се јасно дефинисале површине на којима су, у еколошком смислу, потребни тршћаци, као тампон појас, а где их треба уклањати због ширења на влажне ливаде, кроз програм ревитализације влажних ливада. Стручна служба управљача је у више наврата учествовала на састанцима са надлежним Заводом за заштиту природе, а у циљу решавања ове проблематике. Управљач је у новембру 2017. године код Градске управе Суботица иницирао формирање радне групе која би се бавила ревизијом постојеће водопривредне документације (ревизија правилника о водним режимима језера Палић, Лудаш и Крвавог језера), а у циљу доношења концепције одржавања и управљања режимом вода на сливном подручју језера Палић и Лудаш и целе Суботичке пешчаре. Одлуку да се обрати Градској управи, управљач је донео након низа неуспешних покушаја сарадње са надлежним водопривредним предузећем – Јавно водопривредно предузеће „Воде Војводине“, које је у складу са чланом 23. Закона о водама („Сл. гласник РС бр. 30/10 и 93/12), надлежно за управљање водним објектима на овом подручју. Високе вештачки одржаване водостаје, који су у претходним периодима били у функцији узгоја рибе, је потребно ускладити са новим функцијама појединих делова језера (пречишћавање воде, рекерација, заштита природе) и са потребама формирања појасева приобалне вегетације – тршћака и друге емерзне, субмерзне и флотантне вегетације. Указано је и да је водни режим на свим нашим заштићеним подручјима неповратно измењен још у 19. и 20. веку, а доношењем аката о заштити намера је била конзервирање, тачније, очување екосистема влажних станишта пешчарског и степског простора са високим предеоним и специјским диверзитетом. Предуслов за наведено је, свакако, добро управљање водним режимом на предметном подручју, сарадња са управљачем и надлежним заводом за заштиту природе у циљу доношења компромисних решења, што до сада није била пракса. Неконтролисано и са заштитом природе неусклађено управљање водама представља велики притисак на главне вредности због којих су наша подручја проглашена заштићеним.

Активности су реализоване из сопствених ресурса.

3.4. Ревитализација и мере активне заштите природе

Ревитализација се одвија на локалитетима станишта шафрањике (Крчевине – 11,5 ha). Реализује се спровођењем мера активне заштите крчењем дрвенастог подраста. Мере спроводи највећим делом чуварска служба, а мањим делом се реализују у сарадњи

са Удружењем љубитеља природе „Riparia“. Модел сарадње са локалним становништвом се показао као изузетно добар, чиме се уводио и модел одрживог коришћења осетљивих станишта, међутим, предузеће не може да склапа споразуме/уговоре са приватним лицима, већ само са правним лицима.

У циљу ревитализације се реализује активност кошења на локалитетима код Крста, испод Јасеновачке шуме (код Карауле) и код школе – јужно од шпаргле. Овом мером је одржавано станиште са изворном травном вегетацијом (33,26 ha). Активност спроводи чуварска служба управљача у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе за спровођење мера активне заштите природе кошењем број: 3–1367/2 од 11.08.2017. Током 2018. године, кошење и уклањање подраста је реализовано и у оквиру две смене Међународног волонтерског радног кампа, у организацији Младих истраживача Србије – Волонтерског сервиса Србије и управљача, у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе број: 03–1154/2 од 07.06.2018. године. Циљ ових активности је успоравање сукцесије екосистема чишћењем појединих локалитета (кошење, уклањање младица дрвенастих биљака, одношење биомасе), на којима је опстанак природних реткости (строго заштићених и заштићених врста) и станишта угрожен, услед неповољних промена које доводе до сукцесије екосистема, или ширењем инвазивних алохтоних врста.

Реализовано је и кошење деградираних травних површина на којима се шире инвазивне врсте на локалитету код Карауле (22,5 ha).

Континуираном ревитализацијом ливадских површина у I степену (локалитети у долини речице Киреш дуж границе са Мађарском), спровode се мере одржавања ливада са контролисаним кошењем и испашом као активном мером заштите на око 200 ha. Чуварска и стручна служба управљача организују ове послове. Активност је и 2018. године реализована у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (решење број: 03–1709/2 од 15.07.2017.), Мишљењем Покрајинског завода за заштиту природе 03–1106/2 од 17.05.2017. и Сагласношћу надлежног Министарства (број: 353–02–1319/2017–17 од: 14.08.2017.)

Настављене су активности на Хранилишту за птице грабљивице – локалитет у II степену заштите – активности су усклађене са режимима заштите. Хранилиште – осматрачница – је изграђено у октобру 2012. године, а први животињски отпад кланица и фарме је изнет 5. новембра исте године (храна пролази ветеринарску контролу и одобрење за изношење – све се одвија у складу са Решењем Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде број 323–02–01435/2013–05). Доношење хране обављају чувари на заштићеном подручју, а динамика износа је на седам дана у периоду октобар–април. Чуварска служба такође одржава површину хранилишта (организација кошења и односа биомасе) као и објекат осматрачнице. Храна се износи недељном динамиком у периоду од краја октобра текуће, до краја марта наредне године.

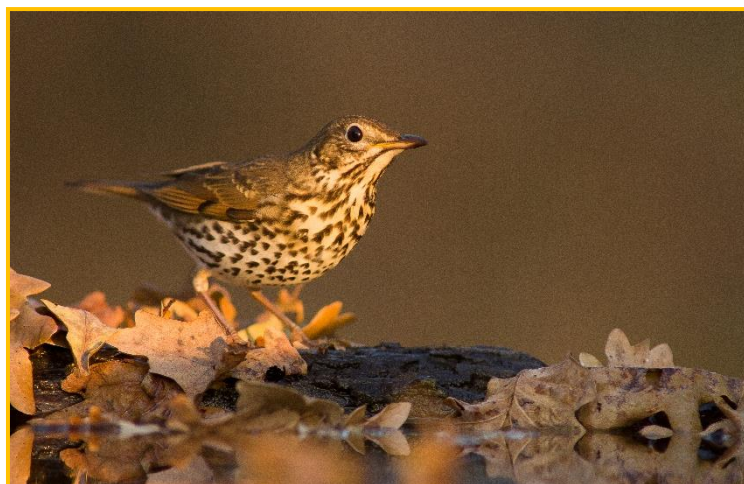
Појава великог броја грабљивица на хранилишту је омогућила и маркирање птица у складу са дозволом Министарства заштите животне средине број 353–01–1432/2017–04 од 06.03.2018. године). Маркиране су 2 јединке ветрушке (*Falco tinnunculus*) и једна јединка осичара (*Pernis apivorus*).

Активности су се финансирале из сопствених ресурса.

У делу који се односи на реинтродукцију и реколонизацију је описан пројекат који се односи на *Праћење стања популација строго заштићених врста – станишта за потенцијалну реинтродукцију врсте *Spermophilus citellus* (текуница)*. Кроз пројекат су реализоване активности на праћењу и унапређењу стања заштићеног подручја – конкретно, ревитализација и мере активне заштите природе. Управљач је наставио кошење и испашу на предвиђеним локалитетима, у складу са решењима о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе за спровођење мера активне заштите природе кошењем број: 3–1367/2 од 11.08.2017. и испашом – (решење број: 03–1111/2 од 17.06.2016. године и и 03–2394/2 од 03.10.2018. године).

Током године су реализоване и активности појења птица – на појилице за птице је у сушним, летњим месецима и по више пута током недеље доношена вода, која се утакала у појилице.

Средства су добијена кроз Годишњи програм управљања – субвенције надлежног Министарства (Уговор број: 401–00–588/2018–04 од 11.06.2018. године).

Средства су намењена за превоз животиња, ветеринарске ус., додатна исхрана и дохрана птица				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	80,000.00	80,000.00	100	Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	20,000.00	20,000.00		
Укупно	100,000.00	100,000.00		

3.5. Пројекти и програми у области шумарства

Надзирање активности у шуми и сарадња на одржавању реда са Шумском управом Суботица – Шумско газдинство Сомбор – ЈП Војводинашуме, је била константна са и даље постојећим проблемима око одлагања отпада од стране локалног становништва и стварања илегалних депонија, као и са противзаконитом сечом и крађом дрвета које се депонује на локацијама која су станишта заштићених и строго заштићених таксона биљака, животиња и гљива.

Чувар заштићеног подручја је током редовних планских активности Шумске управе „Суботица“ указивао на станишта заштићених/строго заштићених врста на

површинама у III степену заштите, како се током радова у шуми не би оштетили примерци и популације – биљне врсте и гнезда (кошење и тањирање пруга и просека, подизање засада са храном за дивљач на чистинама, сеча).

И током 2018. године, управљач је, у циљу активне заштите пешчарских станишта биљних врста на чистинама унутар шуме, организовао активности чишћења и сакупљања грања и чишћења подраста на одређеним површинама у сарадњи са локалним становништвом.

3.6. Пројекти и програми у области ловства

Заштићено подручје обухвата већи део ловишта „Суботичке шуме“ којим газдује Шумско газдинство „Сомбор“, Шумска управа „Суботица“ на основу годишњих Планава који су у складу са Ловном основом ловишта „Суботичке шуме“ за период 2007—2017. године.

Чуварска служба је сарађивала са ловочуварском службом у надзору подручја. Контрола криволова и помоћ у хватању починиоца.

Све активности су се одвијале кроз комуникацију и сарадњу са заинтересованим субјектима – Шумска управа, ловачка удружења и други. У више наврата је одржан састанак са представницима ловачких удружења, у циљу едукације у вези са границама заштићеног подручја, као и у вези са правилима понашања у заштићеном подручју.

3.7. Пројекти и програми у области рибарства

На основу законских обавеза (Закон о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда „Сл. гласник РС“, бр. 128/14) ЈП „Палић–Лудаш је доставио Покрајинском заводу за заштиту природе на мишљење предлог за утврђивање рибарских подручја у оквиру заштићених подручја на којима се управља.

У оквиру Предела изузетних одлика „Суботичка пешчара“ евидентиране су следеће водене површине, и предложене као делови будућег рибарског подручја:

- Мајдан песка – „Мајдан“ – II степен заштите,
- Тресетно језеро у I степену заштите,
- Тресетно језеро у II степену заштите,
- Водено окно 1 – I степену заштите,
- Водено окно 2 – делом у I делом у II степену заштите.

Завод је у свом мишљењу (број 03–2157/2 од 26.10.2016.) навео да Водено окно 1 (у I степену заштите), Водено окно 2 (делом у I делом у II степену заштите) и „Мајдан“ не представљају погодна станишта за останак рибљих врста, и да у смислу члана 2, став 1, тачка 28 Закона о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда („Сл. гласник РС“, бр. 128/14) не могу се сматрати риболовним водама. Имајући у виду горе наведене, а на основу прописаних мера заштите из Уредбе о заштити Предела изузетних одлика „Суботичка пешчара“ („Сл. гласник РС“, бр. 127/03 и 113/04), Покрајински завод за заштиту природе сматра да на овим воденим стаништима не треба проглашавати рибарско подручје.

На основу члана Уредбе у режиму I степена заштите забрањује се коришћење природних богатстава и други облици коришћења простора и активности осим научних истраживања и контролисане едукације. Стога на Тресетном језеру у режиму заштите I степена није могуће прогласити рибарско подручје.

На подручју под режимом заштите II степена члан 5, став 2, тачка 16 Уредбе забрањује приступ посетиоцима, осим под посебним условима (просторно и временски

ограничено). Тресетно језеро у II степену заштите представља станиште строго заштићених врста биљака и животиња типичних за тресетно земљиште и барске екосистеме. На подручју овог језера могуће је прогласити рибарско подручје, међутим коришћење тог рибарског подручја треба да иде у правцу заштите аутохтоних врста риба и примена мера за унапређење њихових популација.

На основу горе наведене, ЈП „Палић–Лудаш“ ће наставити процедуру проглашења рибарског подручја у оквиру ПИО „Суботичка пешчара“ са тражењем посебних услова за коришћење Тресетног језера у II степену заштите.

Јавно предузеће „Палић – Лудаш“ располаже службом чувара заштићеног подручја на заштићеним подручјима, која обавља послове надзора и чувања рибљег фонда на територији овог заштићеног подручја.

Уређење традиционалног места за излет – „Мајдан“					
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планира на средства	Реализован а средства	%	Извршилац посла	
Буџет јединице локалне самоуправе	800,000.00	808,000.00	100	УПРАВЉАЧ (плата стручни сарадња), СТОП АУТО БОКС ПР., ВРТНИ АТЕЉЕ	
Укупно	800,000.00	808,000.00			

3.8. Пројекти и програми у области пољопривреде

Већи део пољопривредног земљишта је у државном власништву. Део ових површина је издаван у закуп (делови II и III степена заштите). Стручна служба управљача је почетком 2016. године доставила Комисији за израду Програма уређења пољопривредног земљишта града Суботице податке у вези са површинама које се налазе на заштићеном подручју, у циљу изузимања наведене површине из Програма. Градска управа Града Суботице – Служба за пољопривреду и пољопривредно земљиште је доставила податке Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде (дописом број: IV08/II-320-77/2018 од 04.07.2018. године) и затражила да се нађе начин да управљач правно – формално може да постане корисник површина које су у програму лицитације пољопривредног земљишта и то на површинама у режиму II и III степена заштите (пошто је I степен, свакако изузет), на којима се реализују пројекти ревитализације у складу са решењем о условима заштите природе Покрајинског завода за заштиту природе (решење број:03-3373/2 од 19.01.2018. године). Наведено министарство је доставило допис Градској управи (допис број:951-01-01859/2018-14 од 11.07.2018. године) у ком наводи да се заштита и развој заштићених подручја спроводи према Програму заштите и развоја наведеног заштићеног подручја, на који сагласност даје Министарство заштите животне средине. С обзиром на горе наведено, управљач у прилогу овог програма доставља листу катастарских парцела на којима се спроводи ревитализација станишта.

Циљ је очување карактеристика станишта – влажних ливада и фрагмената степске, слатинске, пешчарске вегетације и вегетације отворених пескова. Због распарчаности природних станишта негативни утицаји пољопривредног окружења и

присуства људи су изузетно јаки. Ширење инвазивних врста и сукцесија екосистема, без контролисаних активности на спровођењу мера активне заштите, води пропадању станишта и врста. На површинама које су предмет ревитализације станишта идентификоване су следеће врсте биљака и животиња: строго заштићена врста: *слепо куче (Nannospalax (leucodon) montanosyrmiensis)*, шафрањика (*Colchicum bulbocodium*) и станишта и заштита птица грабљивица.

Врсте шафрањика (*Colchicum bulbocodium*) се налазе на листи строго заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива – Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Сл. гласник РС“, бр. 5/2010), Прилог I – Строго заштићене дивље врсте биљака, животиња и гљива.

Предлагали смо изузимање свих катастарских парцела на којима је евидентирано присуство наведених таксона (табела у прилогу: Ревитализација станишта; Управљање популацијом природних реткости – слепо куче (*Nannospalax (leucodon) montanosyrmiensis*)), Управљање популацијом природних реткости – шафрањика (*Colchicum bulbocodium*) и Мере активне заштите станишта и заштита птица грабљивица).

Контрола кошења ливада у циљу спровођења режима (кошење после завршетка цветања заштићених и строго заштићених врста биљака, остављање непокошених трака у ширини од једног до десет метара, као прибежиште за фауну) и испаше (број грла по хектару, кретање ван станишта заштићених врста у генеративном периоду) ће се одвијати континуирано. Такође, чуварска служба је у континуитету радити на контроли спровођења активности по решењима о условима заштите природе.

Средства за активности на заштити, развоју и управљању пољопривредним земљиштем				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Буџет јединице локалне самоуправе	500,000.00	500,000.00	100	УПРАВЉАЧ
Укупно	500,000.00	500,000.00		

3.9. Пројекти и програми у области управљања водама

Уредбом о заштити је ограничено коришћење водног ресурса на подручју ПИО „Суботичка пешчара“ јер се режимима забрањује одвођење или превођење вода водотока Киреша, прокопавање канала и изградња заливних система, извођење радова и активности које би нарушиле геоморфолошку одлике подручја, изградња грађевинских објеката.

Као и претходних година и ове, 2018. године, посебне активности у планском периоду су биле: надзор над усклађеним коришћењем простора ПИО „Суботичка пешчара“, спречавање радова којима се нарушава прописани режим заштите водног ресурса.

ЈП „Палић–Лудаш“ реализује активности у оквиру IPA пројекта (HUSRB/1602) под називом: „Sustainable wetland management of the transboundary Palic–Ludas catchment area“ (Одрживо управљање влажним стаништима прекограничног водозавхвата језера Палић и Лудаш), где је управљач укључен као партнер, а главни партнер у Србији је Грађевински факултет у Суботици, Универзитета у Новом Саду. Са мађарске стране је

партнер „Eötvös József“ Факултет у Баји, Универзитета у Сегедину. Пројекат се бави истраживањем водозахвата на целом сливном подручју и на свим заштићеним подручјима. Поред мониторинга вода, ради се и мониторинг индикаторских група живих организама (макрофитска вегетација, фито – и зоопланктон, инсекатске групе, пауци, рибе, водоземци, гмизавци, птице и сисари). Циљ истраживања је да се на бази података који се добију током истраживања, израде Препоруке за управљање воденим стаништима на целом сливном подручју.

Реализоване су активности у складу са динамиком пројакта у складу са методологијом мониторинга. Активности су реализовали представници управљача, као и спољни стручни сарадници који раде на имплементацији теренских истраживања у оквиру пројекта. Управљач је детаљно извештавао надлежно министарство у вези са свим активностима на пројекту кроз Месечне извештаје.

Управљач је 2018. године иницирао одржавање више састанака у вези са поступком ревизије водног режима на сливном подручју језера Палић и Лудаш (ком припада и ПИО „Суботичка пешчара“), а у циљу доношења концепције одржавања и управљања режимом вода на сливном подручју језера Палић и Лудаш. Састанак је окупио све релевантне институције које су надлежне за наведено питање. Будући да конкретно решење још није донето, састанци ће бити настављени и током наредне године. Одлуку да се сазове састанак, управљач је донео након низа неуспешних покушаја сарадње са надлежним водопривредним предузећем – Јавно водопривредно предузеће „Воде Војводине“, које је у складу са чланом 23. Закона о водама („Сл. гласник РС бр. 30/10 и 93/12), надлежно за управљање водним објектима на овом подручју. Високе вештачки одржаване водостаје, који су у претходним периодима били у функцији узгоја рибе, је потребно ускладити са новим функцијама појединих делова језера (пречишћавање воде, рекреација, заштита природе) и са потребама формирања појасева приобалне вегетације – тршћака и друге емерзне, субмерзне и флотантне вегетације. Указано је и да је водни режим на свим нашим заштићеним подручјима неповратно измењен још у 19. и 20. веку, а доношењем аката о заштити намера је била конзервирање, тачније, очување екосистема влажних станишта пешчарског и степског простора са високим предеоним и специјским диверзитетом. Предуслов за наведено је, свакако, добро управљање водним режимом на предметном подручју, сарадња са управљачем и надлежним заводом за заштиту природе у циљу доношења компромисних решења, што до сада није била пракса. Неконтролисано и са заштитом природе неусклађено управљање водама представља велики притисак на главне вредности због којих су наша подручја проглашена заштићеним.

IV ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА

Управљач је и током 2018. године наставио да пружа логистичку подршку Покрајинском заводу за заштиту природе приликом флористичких истраживања и мониторинга строго заштићених врста: шафрањика (*Bulbocodium versicolor*), пешчарски каранфил (*Dianthus diutinus*), дивљи каранфил (*Dianthus pontederiae*), мразовац (*Colchicum arenarium*), пешчарска перуника (*Iris arenaria* sin. *humilis*) и слепо куче (*Spalax leucodon*).

И ове, 2018. године, у Визиторском центру на Лудашу је одржано више десетина предавања која су била делом, или у потпуности у вези са ПИО „Суботичка пешчара“.

Током истраживачких – еко кампова који се реализују у СРП „Лудашко језеро“, учесници кампова и истраживачи су обављали своја истраживања и на овом заштићеном подручју.

Научно – истраживачки дани – НИДСБЕ „Јосиф Панчић“ – пролећни аспект истраживања:

Прва смена пролећног истраживања је трајала од 12. до 16. маја 2017. године са 3 учесника. Одржана су истраживања биодиверзитета на заштићеним подручјима СРП „Лудашко језеро“, СРП „Селевењске пустаре“ и ПИО „Суботичка пешчара“. Акценат је био на истраживању пролећног аспекта инсекатских заједница.

Фауна стеница (Heteroptera)

Током 2018. године настављено је истраживање фауна стеница на подручју Специјалног резервата природе „Селевењске пустаре“. У мају, јулу и септембру месецу обиђени су локалитети Сточни пашњак и Волујски пашњак, у оквиру међународног пројекта Одрживо управљање воденим стаништима прекограничног слива језера Палић–Лудаш (енг. *Sustainable wetland management of the Transboundary Palic–Ludas catchment area*, SweM–PaL HUSRB/1602/12/0014). Током кампа рађено је сортирање материјала (узоркованог током маја и јула 2018. године) и идентификација јединки стеница у лабораторији Визиторског центра ЈП „Палић–Лудаш“.

Листа врста стеница које су забележене током 2018. године на горепоменутом локалитетима је дата у Табели 1. Регистровано је укупно 41 врста терестричних стеница из 7 породица. На листи су и врсте које се први пут бележе у СРП „Селевењске пустаре“: *Apolygus spinolae*, *Megaloceroea recticornis* и *Podops rectidens*. Све 3 врсте су релативно уобичајене за панонску Србију, што говори да би се и током наредних година овде могле бележити нове врсте за Резерват и подручје Суботичких језера и пустара.

Породица	Врста	СП	ВП
Saldidae	<i>Chartoscirta cocksi</i> (Curtis, 1835)	+	
Miridae	<i>Acetropis (Acetropis) carinata</i> (Herrich-Schäffer, 1841)	+	+
	<i>Acetropis (Acetropis) longirostris</i> Puton, 1875	+	
	<i>Adelphocoris lineolatus</i> (Goeze, 1778)	+	+
	<i>Amblytylus nasutus</i> (Kirschbaum, 1856)		+
	<i>Apolygus spinolae</i> (Meyer-Dür, 1841)		+
	<i>Deraeocoris (Deraeocoris) ventralis</i> Reuter, 1904		+
	<i>Megaloceroea recticornis</i> (Geoffroy, 1785)		+
	<i>Polymerus (Poeciloscytus) brevicornis</i> (Reuter, 1879)		+
	<i>Polymerus (Poeciloscytus) unifasciatus</i> (Fabricius, 1794)		+
	<i>Polymerus (Poeciloscytus) vulneratus</i> (Panzer, 1806)	+	
	<i>Solenoxyphus fuscovenosus</i> (Fieber, 1864)	+	
	<i>Stenodema (Brachystira) calcarata</i> (Fallen, 1807)	+	+
	<i>Stenotus binotatus</i> (Fabricius, 1794)		+
	<i>Trigonotylus caelestialium</i> (Kirkaldy, 1902)		+
	<i>Trigonotylus pulchellus</i> (Hahn, 1834)	+	
Nabidae	<i>Nabis (Nabis) pseudoferus</i> Remane, 1949	+	
Lygaeidae	<i>Cymus glandicolor</i> Hahn, 1832		+

	<i>Henestaris halophilus</i> (Burmeister, 1835)	+	
	<i>Lygaeus simulans</i> Deckert, 1985	+	
	<i>Ortholomus punctipennis</i> (Herrich-Schäffer, 1838)	+	
	<i>Peritrechus gracilicornis</i> Puton, 1877		+
Rhopalidae	<i>Brachycarenum tigrinus</i> (Schilling, 1829)	+	
	<i>Chorosoma schillingii</i> (Schilling, 1829)	+	
	<i>Myrmus miriformis</i> (Fallen, 1807)	+	
	<i>Rhopalus (Rhopalus) parumpunctatus</i> Schilling, 1829	+	
	<i>Stictopleurus abutilon</i> (Rossi, 1790)	+	
	<i>Stictopleurus punctatonevrosus</i> (Goeze, 1778)		+
Scutelleridae	<i>Eurygaster maura</i> (Linnaeus, 1758)		+
	<i>Odontotarsus purpureolineatus</i> (Rossi, 1790)		+
Pentatomidae	<i>Aelia acuminata</i> (Linnaeus, 1758)	+	
	<i>Aelia rostrata</i> Boheman, 1852	+	
	<i>Carpocoris (Carpocoris) pudicus</i> (Poda, 1761)		+
	<i>Dolycoris baccarum</i> (Linnaeus, 1758)	+	+
	<i>Eurydema (Eurydema) oleracea</i> (Linnaeus, 1758)		+
	<i>Eurydema (Eurydema) ornata</i> (Linnaeus, 1758)	+	+
	<i>Eysarcoris ventralis</i> (Westwood, 1837)	+	
	<i>Neottiglossa leporina</i> (Herrich-Schäffer, 1830)	+	+
	<i>Palomena prasina</i> (Linnaeus, 1761)		+
	<i>Podops (Opocrates) rectidens</i> Horvath, 1883	+	
	<i>Sciocoris (Aposciocoris) microphthalmus</i> Flor, 1860		+

Табела 1: Врсте стеница (Heteroptera) забележене током 2018. године у Специјалном резервату природе „Селевењске пустаре (локалитети: СП – Сточни пашњак, ВП – Вољушки пашњак)

Фауна правокрылаца (ORTHOPTERA)

У мају, јулу и септембру 2018. године су извршена истраживања фауне правокрылаца на подручју Специјалних резервата природа „Лудашко језеро“, „Селевењске пустаре“ и Предела изузетних одлика „Суботичка пешчара“.

Правокрылци су хватани ентомолошким мрежом где су лако препознатљиве врсте детерминисане и на лицу места пуштене, док су врсте за које је неопходна детаљнија обрада узорковане. Поред сакупљања материјала, већина врста је фотодокументована у свом природном окружењу.

Већина сакупљеног материјала је приликом сакупљања сачувана у боцама са 96% етанолом, због будућих генетичких анализа. Такође, песме мужјака већине врста су у лабораторијским условима снимљене ради потпунијих података и компарацијом са песмама врста из других делова Србије.

Током теренских истраживања забележено је укупно 40 врста, од чега је 5 врста сврстано у категорију Строго заштићених таксона на територији Републике Србије, а једна у категорију Заштићених таксона на територији Републике Србије. Утврђено је да су популације *Isophya costata* (Анекс II и IV Директиве о стаништима Европске Уније) стабилне на локалитету Селевењске пустаре, док се на подручју Суботичке пешчаре јављају у бројној популацији. Детаљнијим анализама песме мужјака је утврђено да припадници врсте *Chorthippus loratus*, која је забележена током теренских истраживања у 2017. години, припадају врсти

Chorthippus dichrous. Као нове врсте за истраживана подручја можемо навести *Modicogryllus truncatus* и *Chrysochraon dispar*, што уједно представља и најсеверније налазе у Србији.

У току је припрема публикације у којој ће бити сумирани сви досадашњи налази за истраживана подручја, са детаљнијим описима екологије правокрылаца и угрожавајућим факторима.

Специјални резерват природе „Селевењске пустаре“ – локалитет „Сточни пашњак“		
Phaneropteridae Burmeister, 1838	<i>Isophya costata</i> Brunner von Wattenwyl, 1878	Annex II and IV
Tettigoniidae Krauss, 1902	<i>Conocephalus fuscus</i> (Fabricius, 1793)	
	<i>Tettigonia viridissima</i> (Linnaeus, 1758)	
	<i>Platycleis affinis</i> Fieber, 1853	
	<i>Gampsocleis glabra</i> (Herbst, 1786)	Prilog I
Gryllidae Laicharting, 1781	<i>Oecanthus pellucens</i> (Scopoli, 1763)	
Tetrigidae Serville, 1838	<i>Tetrix tenuicornis</i> (Sahlberg, 1891)	
Acrididae MacLeay, 1821	<i>Pezotettix giornae</i> (Rossi, 1794)	
	<i>Calliptamus italicus</i> (Linnaeus, 1758)	
	<i>Acrida ungarica</i> (Herbst, 1786)	Prilog I
	<i>Aiolopus thalassinus</i> (Fabricius, 1781)	
	<i>Dociostaurus brevicollis</i> (Eversmann, 1848)	
	<i>Omocestus rufipes</i> (Zetterstedt, 1821)	
	<i>Stenobothrus crassipes</i> (Charpentier, 1825)	
	<i>Chorthippus mollis</i> (Charpentier, 1825)	
	<i>Chorthippus brunneus</i> (Thunberg, 1815)	
	<i>Pseudochorthippus parallelus</i> (Zetterstedt, 1821)	
	<i>Euchorthippus declivus</i> (Brisout de Barneville, 1848)	
Selevenjske pustare – Volujski pašnjak		
Tettigoniidae Krauss, 1902	<i>Conocephalus fuscus</i> (Fabricius, 1793)	
	<i>Tettigonia viridissima</i> (Linnaeus, 1758)	
	<i>Gampsocleis glabra</i> (Herbst, 1786)	Prilog I
Gryllidae Laicharting, 1781	<i>Pteronemobius heydenii</i> (Fischer, 1853)	
Acrididae MacLeay, 1821	<i>Calliptamus italicus</i> (Linnaeus, 1758)	
	<i>Pseudochorthippus parallelus</i> (Zetterstedt, 1821)	
Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“		
Phaneropteridae Burmeister, 1838	<i>Phaneroptera nana</i> Fieber, 1853	
Tettigoniidae Krauss, 1902	<i>Tettigonia viridissima</i> (Linnaeus, 1758)	
	<i>Conocephalus fuscus</i> (Fabricius, 1793)	
	<i>Decticus verrucivorus</i> (Linnaeus, 1758)	
	<i>Platycleis grisea</i> (Fabricius, 1781)	
	<i>Tessellana veyseli</i> (Koçak, 1984)	
	<i>Montana montana</i> (Kollar, 1833)	Prilog I
	<i>Bicolorana bicolor</i> (Philippi, 1830)	

	<i>Roeseliana roeselii</i> (Hagenbach, 1822)	
	<i>Gampsocleis glabra</i> (Herbst, 1786)	Prilog I
Gryllidae Laicharting, 1781	<i>Gryllus campestris</i> Linnaeus, 1758	
Acrididae MacLeay, 1821	<i>Pezotettix giornae</i> (Rossi, 1794)	
	<i>Calliptamus italicus</i> (Linnaeus, 1758)	
	<i>Calliptamus barbarus</i> (Costa, 1836)	
	<i>Acrida ungarica</i> (Herbst, 1786)	Prilog I
	<i>Oedipoda caerulea</i> (Linnaeus, 1758)	
	<i>Chrysochraon dispar</i> (Germar, 1834)	Prilog I
	<i>Omocestus petraeus</i> (Brisout, 1855)	
	<i>Omocestus rufipes</i> (Zetterstedt, 1821)	
	<i>Stenobothrus nigromaculatus</i> (Herrich-Schäffer, 1840)	
	<i>Myrmeleotettix antennatus</i> (Fieber, 1853)	
	<i>Pseudochorthippus parallelus</i> (Zetterstedt, 1821)	
	<i>Euchorthippus pulvinatus</i> (Fischer von Waldheim, 1846)	
Парк природе „Палић“		
Tettigoniidae Krauss, 1902	<i>Tettigonia viridissima</i> (Linnaeus, 1758)	
Acrididae MacLeay, 1821	<i>Pezotettix giornae</i> (Rossi, 1794)	
	<i>Calliptamus italicus</i> (Linnaeus, 1758)	
Специјални резерват природе „Лудашко језеро“		
Tettigoniidae Krauss, 1902	<i>Ruspolia nitidula</i> (Scopoli, 1786)	
	<i>Tettigonia viridissima</i> (Linnaeus, 1758)	
	<i>Bicolorana bicolor</i> (Philippi, 1830)	
	<i>Roeseliana roeselii</i> (Hagenbach, 1822)	
Gryllidae Laicharting, 1781	<i>Gryllus campestris</i> Linnaeus, 1758	
	<i>Pteronemobius heydenii</i> (Fischer, 1853)	
	<i>Oecanthus pellucens</i> (Scopoli, 1763)	
	<i>Modicogryllus truncatus</i> (Tarbinsky, 1940)	Prilog II
Acrididae MacLeay, 1821	<i>Calliptamus italicus</i> (Linnaeus, 1758)	
	<i>Acrida ungarica</i> (Herbst, 1786)	Prilog I
	<i>Oedipoda caerulea</i> (Linnaeus, 1758)	
	<i>Stethophyma grossum</i> (Linnaeus, 1758)	
	<i>Chorthippus oschei pusztensis</i> Vedenina & Helversen, 2009	Prilog I
	<i>Chorthippus dichrous</i> (Eversmann, 1859)	
	<i>Euchorthippus declivus</i> (Brisout de Barneville, 1848)	

Табела: Врсте правокрылаца (ORTHOPTERA) присутне на Суботичким језерима и пустарама

Све активности на истраживању правокрылаца су реализоване у складу са Дозволом Министарства заштите животне средине, бр. 353–01–768/2018–04 од 03.05.2018. године

и Сагласност управљача заштићеног подручја Специјални резерват природе „Лудашко језеро“, Специјални резерват природе „Селевењске пустаре“ и Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“ под бројем 645/2018 од 06.08.2018. године

Истраживачко образовни рад и мониторинг се одвијају континуирано у сарадњи са Удружењем љубитеља природе „Рипагиа“ и другим представницима цивилног сектора. Реализују се пројекти, програми и активности где Управљач учествује кроз надзор на терену и праћење од стране стручне службе и кроз делимичну логистичку подршку су:

- Зимско храњење птица – реализује се сваке године. Организовала се и манифестација „Божих за птице“, где су на гране дрвећа, код Визиторског центра качиле јабуке и поморанце испуњене семенкама и свињском машћу и говеђим лојем
- Програм „Активна заштита модровране постављањем гнездилишних дупљи у Војводини“ – током године је израђено 30 нових вештачких дупљи (кућица) за модровране и евидентиран је број гнездећих парова модровране на подручју ПИО „Суботичка пешчара“ у 2017. години (три гнездећа пара модровране у природним дупљама и три пара у вештачким дупљама). Вештачке дупље које су конструисане током 2017. године ће бити постављене на пролеће 2018. године, пре почетка гнезђења.
- Реализоване су активности у оквиру Међународног зимског цензуса птица водених станишта (IWC –International Waterbird Census) – у сарадњи са Друштвом за проучавање и заштиту птица Србије
- Реализован је Програм мониторинга птица дупљашица и других птица на подручју резервата (сове, птице певачице, грабљивице).
- Организована је посматрања птица у оквиру *Европског дана посматрања птица*. Манифестација се одржавала сваког првог викенда у октобру – обилазак терена у организованој групи, мониторинг и евидентирање уочених јединки птица. Активност су се спроводиле у сарадњи и са Друштвом за проучавање и заштиту птица Србије.
- Настављен је пројекат „Еколошко повољна пољопривредна пракса“. Представљен је нови приступ активној заштити природе – активности на постављању стубова за грабљивице између пољопривредних парцела у циљу регулације броја глодара и постављање вештачких дупљи за птице певачице у виноградима и воћњацима у циљу регулације броја инсеката. Активности је реализована на заштићеним подручјима у околини Суботице под надзором стручне и чуварске службе управљача.
- Програм мониторинга птица дупљашица и других птица на подручју заштићеног подручја (сове, птице певачице, грабљивице). У периоду гнезђења евидентирано је 1 пар шумске сове (*Strix aluco*), 1 пар пупавца (*Upupa epops*), док парови велике сенице (*Parus major*) и плаве сенице (*Cyanistes caeruleus*) нису регистровани, пошто су пропале вештачке дупље у којима су гнездиле. Новина за 2018. годину је евидентирање једног гнездећег пара врсте ђук (*Otus scops*) у вештачкој дупљи.

Активности су се финансирали из сопствених средстава удружења.

Средства су намењена за трошкове реализације радионица (зимско храњење, дупље, гориво-мониторинг, зараде стручне службе и штампу материјала)				
Средства за ову намену обезбеђује се:	планирана средства	реализована средства	%	Извршилац посла
Министарство заштите животне средине	652,000.00	0.00	100	Управљач
Сопствени приходи од обављања делатности	52,250.00	0.00		
Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	195,000.00	0.00		
Буџет јединице локалне самоуправе	315,750.00	315,750.00		
Укупно	1,215,000.00	315,750.00	0	

V ПЛАНИРАЊЕ, ИЗГРАДЊА И УРЕЂЕЊЕ ПОДРУЧЈА

Доношење Просторног плана подручја посебне намене „Суботичке пустаре и језера“ („Службени лист“ АПВ 10/16 – од стране 339.) је омогућило наставак даљег планирања уређења овог простора. Планом су обухваћена сва наша заштићена подручја од националног значаја и, у будућности, приликом израде планова нижег реда, наведени План, свакако, треба да даје оквире у вези са изградњом и уређењем простора.

Са службом за пољопривреду Секретаријата за пољопривреду и заштиту животне средине Града Суботице су одржани састанци у вези са уређењем излетишта „Мајдан“ у режиму трећег степена овог заштићеног подручја. Током 2018. године је израђен план уређења предметног простора и добијена су средства за постављање дечијег игралишта и инфраструктуре за одмориште. Активности ће бити реализоване до краја 2018. године, а постављање реквизита је планирано за крај текуће, или почетак наредне, 2019. године.

VI ПРОМОЦИЈА ВРЕДНОСТИ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

1) Презентација заштићеног подручја

– Штампање промотивног материјала намењеног посетиоцима

За 2018. годину је планирана израда лифлета о значају заштите птица грабљивица, као начин промовисања и развијања активности хранилишта за птице грабљивице. Активност није реализована због недостатка средстава.

Планирало се реиздање постојећих издања (екотуристичка карта) и израда нових издања. Активност није реализована због недостатка средстава.

– Медијско представљање (израда видео и аудио материјала)

Наставила се сарадња са локалним и регионалним гласилима Ју еко ТВ, Панон РТВ, ТВ Војводина и свим заинтересованим гласилима, као и са интернет порталом

www.subotica.info о чему је надлежно министарство обавештавано месечном динамиком. Активности су се реализовале из сопствених средстава.

Медијско представљање (снимање из ваздуха, израда видео и аудио материјала)				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Сопствени приходи од обављања делатности	50,000.00	48,000.00	96	НОАХ АГЕНЦИЈА
Укупно	50,000.00	48,000.00		

– Брендирање – установљивање заштитног знака ПИО „Суботичка пешчара“

Израда планираног заштитног знака овог заштићеног подручја није реализована због недостатка средстава. Активност није реализована.

– Остале активности на промоцији заштићеног подручја

Током јануара месеца су са представницима локалне самоуправе – Град Суботица – Секретаријат за пољопривреду и заштиту животне средине – Службом за пољопривреду, разматране могућности субвенционисања активности на уређењу излетишта „Мајдан“, које се налази у режиму III степена заштите овог заштићеног подручја. Управљач ће, у складу са Планом управљања и Просторним планом предела посебне намене („Службени лист АПВ“ број 10/2016) припремити пројектну документацију за уређење овог локалитета. У складу са наведеним плановима и потребама корисника простора, планирани садржаји треба да обезбеде све неопходне функције, приступ и остале компатибилне садржаје ради функционисања излетишта. Пројекат ће се реализовати током 2018. године.

18. јануара је одржана Оснивачка скупштина нове организације – Удружење љубитеља природе „Пожели жељу“, коју је управљач подржао и која ће своје активности реализовати на пешачкој стази кроз Суботичку пешчару. Траса едукативне стазе је: Келебија државна граница – окретница аутобуске линије број 1 – Келебијска шума – језеро Мајдан – Дашчанска шума – Храстовача – Шиштак – Букваћ, Стрелиште – Радановачка шума – језеро Тресетиште – Палић и Мајкин салаш, где се траса спаја са трасом Европског пешачког пута Е-7 чија је израда у току. На оснивачкој скупштини су представници новог удружења промовисали активности и планове управљача. <https://pesackastaza.info/pozelizelj/pesacka-staza-kroz-suboticku-pescaru/>

02. марта – Управљач је доставио текст који предлаже за допуну Директиве о стаништима и Директиве о птицама, будући да није био у прилици да присуствује и учествује у Јавној расправи поводом измена и допуна прилога Директиве о стаништима и Директиве о птицама, која се одржавала 05. марта 2018. године у просторијама Завода за заштиту природе Србије. Управљач је предложио следеће таксоне за допуну:

1. *Dianthus serotinus* Waldst. & Kit. – пешчарски каранфил
2. *Colchicum bulbocodium* Ker Gawl. – шафрањика
3. *Nannospalax leucodon montanosyrmensis* – слепо куче

19. марта су представници управљача Тамаш Винко, Ана Леваи и Сандра Чокић Рех промовисали активности предузећа на састанку Удружење љубитеља природе „Пожели жељу“ пред преко педесет чланова удружења. Поред представљања рада и обавеза управљача, укратко

су представљени и пројекти активне заштите природе које управљач реализује на заштићеним подручјима, са акцентом на мере активне заштите врсте шафрањика – *Colchicum bulbocodium*. Постављен је снимак (филм) ове презентације на интернет страну удружења:

<https://www.youtube.com/watch?v=YbsOKnQ16kM&feature=youtu.be>

11. априла – управљач је свечано прославио Дан заштите природе. Прославу Дана заштите природе су увеличали ученици Хемијско – технолошке средње школе из Суботице – образовних профила Техничар за заштиту животне средине и Техничар за индустријску фармацеутску технологију, са својим гостима – ученицима и наставницима из Словеније, у оквиру прекограничне сарадње две школе. Ово је већ традиционална посета ученика Визиторском центру „Лудаш“, овог значајног датума, а теме предавања се односе на промоцију заштите природе, као и на угроженост и све већу опасност која прети планети Земљи од загађења и уништавања природних ресурса, као и значај екосистемских услуга, у смислу превенције од катастрофа условљених променом климе.

Поред предавања о заштићеним подручјима у региону и карактеристичним природним вредностима, уприличена је и шетња Специјалним резерватом природе „Лудашко језеро“, где су ученици на терену видели како изгледа ревитализација природних станишта испашом подолским говедима, као и презентацију маркирања птица вештачким прстеновима. У програм је било укључено преко 75 ученика са својим професорима, као и комплетна чуварска и стручна служба управљача (сектора за заштиту природе).

Наведене активности су реализоване у складу са Годишњим програмима управљања овим заштићеним подручјима.

Вест је постављена на следећим интернет странама:

<https://www.subotica.info/2018/04/12/dan-zastite-priode>

<http://www.ecofeminizam.com/2018/04/14/na-vizitorskom-centru-obeleden-dan-priode/>

Такође, јавност је информисана путем медија у вези са значајем Дана заштите природе, који је установљен 2009. године, усвајањем Закона о заштити природе („Службени гласник РС“ бр. 36/2009 и 88/2010). Чланом 106. овог закона, одређено је да се у циљу унапређивања заштите природе сваке године обележава Дан заштите природе, како би се на примерен начин подстицало на њено унапређивање. За Дан заштите природе одабран је 11. април, дан када је пре више деценија, тачније 11. априла 1949. године, први пут институционално заштићено једно природно добро – Споменик природе „Велика и Мала Рипаљка“ у општини Сокобања.

04. маја су нас посетили студенти Географског факултета – Свеучилишта из Задра са својим професорима. Поред предавања о заштићеним подручјима у региону и карактеристичним природним вредностима, уприличена је и шетња Специјалним резерватом природе „Лудашко језеро“, где су студенти на терену имали прилику да виде како изгледа ревитализација природних станишта испашом подолским говедима, као и презентацију маркирања птица вештачким прстеновима. У програм је било укључено 20 студената са својим професорима, као и комплетна чуварска и стручна служба управљача (сектора за заштиту природе). Након шетње у СРП „Лудашко језеро“, реализована је посета заштићеном подручју Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“ (локалитет Su08 – „Букваћ“), где су студентима приказана карактеристична станишта и значај спровођења мера активне заштите природе. Посета је била изузетно успешна и договорено је да се и наредне године реализује, са новом групом студената и професора.

<https://www.subotica.info/2018/05/04/zadrani-na-ludskom-jezeru>

9. маја су представници управљача – директор предузећа – Марта Добо и Руководилац сектора заштите природе – Сандра Чокић Рех – присуствовале Свечаној академији Поводом обележавања седамдесет година институционалне заштите природе код нас и у свету. Завод за заштиту природе Србије у сарадњи са Међународном унијом за заштиту природе (IUCN), Регионална канцеларија за Источну Европу и Централну Азију, организовао је Свечану академију у Српској академији наука и уметности у оквиру иницијативе 70 + 70 година рада у заштити природе. Обележавање овог значајног, свечаног датума, је било врло корисно и због обнављања контаката и договора у вези са наставком и унапређењем сарадње, као и успостављањем нове.

<http://www.zzps.rs/novo/index.php?jezik=sr&strana=vest&n=544>

10. маја је 11 ученика Гимназије „Немачка школа Београд“ из Београда и 4 представника немачке KfW банке посетило Визиторски центар „Лудаш“. Одржано је предавање о значају KfW пројекта и промоција IPA пројекта SweM–PaL. Чуварска и стручна служба је са ученицима и представницима KfW банке обишла едукативну стазу на Лудашком језеру. На молу, испред Визиторског центра „Лудаш“ је измерена провидност воде, разговарало се о квалитету језерске воде и факторима који утичу на садашње стање екосистема. Након Лудашког језера, гости из Београда су обишли и заштитни појас око језера Палић.

У периоду од 15 – 21. јуна 2018. године је организован едукативни камп у склопу Interreg IPA–СВС HUSRB/1602/12/0014 пројекта „Одрживо управљање воденим стаништима прекограничног слива језера Палић и Лудаш“ који се реализује делом у СРП „Лудашко језеро“, СРП „Селевењске пустаре“, ПИО „Суботичка пешчара“ и ПП „Палић“, на заштићеним и ван заштићених подручја. У кампу је присуствовало укупно 40 учесника – полазника и лидера (лидери и чуварска служба управљача су обављали стални надзор над активностима учесника). Учесници кампа су били смештени у поткровљу Визиторског центра Лудаш. Током недељу дана едукативног кампа учесници (студенти и професори факултета партнера и Грађевинског Факултета Београд) су учествовали у сакупљању и обради података о квалитету/квантитету параметара воде Палићког и Лудашког језера, односно о флори канала који су укључени у пројекат, орнитолошка секција је радила праћење стања авиофауне на различитим локацијама. Стручњаци различитих области су одржали предавања (значај лептира, паукова, стеница као биоиндикатори, значај и заштита, и сл.). Организован је обилазак свих заштићених подручја ради упознавања са природним вредностима наших заштићених подручја. Учесници кампа су направили постере о

активностима и резултатима кампа. Резултати сакупљања и обраде теренских података ће се користити током израде препоруке за одрживо управљање сливом језера Палић и Лудаш. Током кампа је одржана и Прва пројектна конференција, која је отворила наведени пројекат. Медијски је све изузетно добро праћено:

<http://tvsubotica.com/index.php?c=vest&vestid=4858&slider=off&lg=sr>

<https://pannonrtv.com/tv/hirado/hirado-20180620-1730h>

https://www.magjarszo.rs/hu/3709/vajdasag_szabadka/185031/V%C3%ADzmin%C5%91s%C3%A9g—%C3%A9s-mederfen%C3%A9km%C3%A9r%C3%A9s.htm

03. августа је Јавно предузеће „Палић – Лудаш“ било домаћин Скупу чувара заштићених подручја посвећеном обележавању **Међународног дана чувара природе**, који је организовао Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине у Визиторском центру Лудаш у Хајдукову. На самом почетку скупа, присутнима се обратио др Ратко Бајчетић, помоћник покрајинског секретара и изразио своје задовољство да се овај дан обележава и код нас, имајући у виду непроцењив значај чувара заштићених подручја у борби за заштиту и очување природе и биодиверзитета. Затим се, у име домаћина обратила Сандра Чокић Рех, руководилац сектора заштите природе у ЈП „Палић–Лудаш“. Своје поздраве и речи подршке чуварима изнела и др Јадранка Лада Делић из Покрајинског завода за заштиту природе.

Учесници су пре радног дела скупа имали прилику да испрате симболично пуштање на слободу шест младих ветрушки (*Falco tinnunculus*), које су уз координисану активност Покрајинског завода за заштиту природе биле збрињене у Зоо врту Палић, до њиховог опоравка. Захваљујући чуварима из ЈП „Палић – Лудаш“ птице су маркиране орнитолошким прстеновима непосредно пре пуштања да би се омогућило праћење њихових кретања. Током радног дела скупа учесници су испратили више презентација на теми актуелног стања чуварских служби у Војводини, рада чуварске службе ЈП „Палић–Лудаш“, искуства са учешћа на 4. Европском конгресу ренцера, одржаног 2017. године у Чешкој (Саша Вујић, чувар заштићеног подручја), као и о представљању улоге Међународне ренцерске федерације у подршци и помоћи чувара природе широм света. Скуп је завршен теренским обиласком Специјалног резервата природе „Лудашко језеро“ при чему су приказане најактуелније активности управљача овог заштићеног подручја на ревитализацији влажних станишта у приобалном делу језера и других активних мера на очувању природних вредности. Овај скуп је уједно била одлична прилика да чувари из различитих заштићених подручја у Војводини унапреде своје теоријско и практично знање, размене искуства и изазове са терена и да започну, односно ојачају међусобну сарадњу у будућем периоду.

Међународни дан чувара природе се у свету обележава 31. јула, на дан када је 1992. године у Националном парку „Пик“ у Енглеској основана Међународна ренцерска федерација (International Ranger Federation–IRF), која се брзо развила и ширила и постала кровна организација за унапређење статуса и рада чувара природе, њихових формалних или неформалних група, односно организација широм света. Број партнерских организација тренутно износи око 90, које функционишу и раде у 50 земаља на шест континената света.

07. септембра је у организацији Покрајинског секретаријата за урбанизам и заштиту животне средине, у Визиторском центру Лудаш је одржан семинар намењен управљачима заштићених подручја на тему Семинар се реализује у оквиру Interreg IPA пројекта прекограничне сарадње Србија – Мађарска „Заштита природе од инвазивних биљних врста“ (Nature Protection from Invasive Plant Species – PROTECT)

Главни циљ пројекта „Заштита природе од инвазивних биљних врста“ јесте праћење ових врста кроз мапирање, анализу банке семена у земљишту, као и сузбијање и то специјалним резерватима природе: Селевењске пустаре и Лудашко језеро, као и парку природе Палић и

пределу изузетних одлика Суботичка пешчара у Војводини и у мађарској у Националном парку Кишкуншагу. Водећи партнер на IPA пројекту је Покрајински секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине, а партнер из Мађарске је Универзитет „Џон вон Нојман“. Осим тога, циљ пројекта је и упознавање шире друштвене заједнице са инвазивним врстама, нарочито амброзијом.

На семинару су говорили Немања Ерцег, в.д. помоћника покрајинског секретара и менаџер пројекта, који је упознао присутне са циљем пројекта, активностима и очекиваним резултатима. Професор Полош Ендре са Универзитета „Џон вон Нојман“ упознао је присутне са проблемом инвазивних врста у Републици Мађарској и начинима њиховог сузбијања. Тамаш Винко презентовао је резултате мапирања и мониторинга инвазивних врста у пројектном подручју на територији општина Суботица и Кањижа и то у специјалним резерватима природе: Селевењске пустаре и Лудашко језеро, као и парку природе Палић и пределу изузетних одлика Суботичка пешчара у Војводини. Клара Сабадош је испред Покрајинског завода за заштиту природе указала да су инвазивне врсте друга глобална претња по биолошку разноврсност, одмах иза директног уништавања станишта, а они који се баве заштитом природе свакодневно се са њима срећу због тога је веома важна размена искустава у овој области. На пројекту је ангажована Лабораторија за палинологију са ПМФ–а из Новог Сада како би спровела мониторинг полена инвазивних врста у ваздуху. Осим амброзије, која се редовно прати, циљ пројекта је да се у мерења укључе и друге инвазивне биљке, објашњавају стручњаци. О досадашњим резултатима мерења концентрације полена на две мерне станице (на Лудашу и Кањижи) говорио је проф Предраг Радишић. Реализација је почела 31. јануара ове године и трајаће до 29. септембра 2019. године.

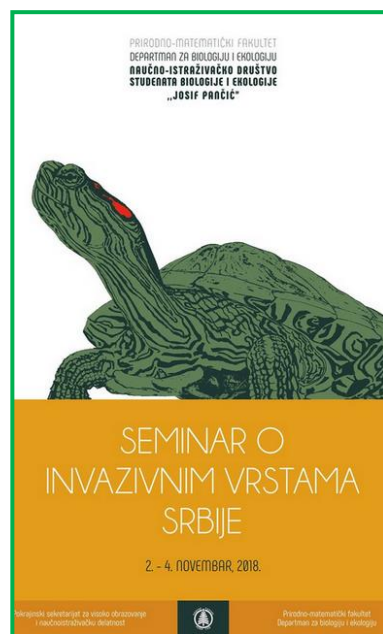
Више информација у вези са пројектом:

<https://www.facebook.com/CBCPROTECT/>

02. новембра су представници управљача – Милан Вукотић, Тамаш Винко и Ана Леваи учествовали у студентском семинару „Инвазивне врсте Србије“ који је организовало Научно–истраживачко друштво студената биологије и екологије „Јосиф Панчић“ из Новог Сада.

Семинар се реализовао у периоду од 2. до 4. новембра 2018. године у Новом Саду, на Департману за биологију и екологију Природно–математичког факултета. Основни циљ семинара је било упознавање студената основних и мастер студија са

постојећим проблемом инвазивних врста у Србији, иницирање развоја апликативних идеја у научно–истраживачком раду учесника, пружање могућности за презентовање предлога решења и добијање повратне информације од стране стручне комисије. Наши представници су презентовали резултате IPA пројекта који се реализује на нашим заштићеним подручјима, као и искуства управљача у ревитализацији станишта која су под инвазивним врстама. Предавање је одржао Милан Вукотић, чувар заштићеног подручја.

2) Опремање центра за посетиоце

На подручју Предела изузетних одлика „Суботичка пешчара“ не постоји центар за посетиоце, већ Визиторски центар Лудаш, смештен у СРП „Лудашко језеро“ има ту намену за сва заштићена подручја у региону. Поред функције радног простора Управљача свих заштићених подручја у Суботици, има и функцију пријема посетилаца (сала за предавања, изложбени хол, рибарска кућа са двориштем), едукативну и научно–истраживачку функцију (биолошка лабораторија, библиотека у оснивању). Објект који је сазидао 2008. године кроз Програма Суседске сарадње Мађарске и Србије, није у пуној функцији, јер није прошао процедуру техничког пријема.

Визиторски центар Лудаш, смештен у СРП „Лудашко језеро“ има намену центра за посетиоце за сва заштићена подручја у региону. Поред функције радног простора Управљача свих заштићених подручја у Суботици, има и функцију пријема посетилаца (сала за предавања, изложбени хол, рибарска кућа са двориштем), едукативну и научно–истраживачку функцију (биолошка лабораторија, библиотека у оснивању). Објект који је сазидао 2008. године кроз Програма Суседске сарадње Мађарске и Србије, ће, коначно бити у пуној функцији, будући да је прошао процедуру техничког пријема.

Током 2018. године је реализован завршетак процедуре техничког пријема, завршетак уређивања изложбене поставке и даљи радови на текућем одржавању. Због недостатка средстава наведене активности нису се реализовале, сем редовног одржавања.

Посетиоце (излетнике и риболовце) чуварска служба је надзирала у оквиру придржавања режима заштите. За посебне организоване групе посетилаца (планинари, љубитељи природе и сл.) по захтеву биле су организоване туре са вођењем. Недостатак уређене едукативне стазе и посетилачког информативног пункта онемогућавају бољу промоцију подручја.

3) Пројекти и програм у области туризма

У сарадњи са Удружењем љубитеља природе „Пожели жељу“, саниране су табле дуж пешачке стазе кроз Суботичку пешчару. Траса у грубом нацрту полази од Храстоваче, преко Букваћа и Сунчаног салаша до стрелишта и Радановца. И даље је врло јасан тренд апораст бројности организованих група, махом планинара – представника поменутог удружења, као и представника Планинарског спортског удружења „Спартак“ из Суботице, који су на подручју ПИО „Суботичка пешчара“ реализовали шетње више пута током ове године у пратњи наше чуварске службе (све је детаљно описано у месечним извештајима које управљач доставља надлежном министарству). Планинари заједно са чуварском службом редовно одржавају стазу.

VII САРАДЊА

1) Сарадња и партнерство са локалним становништвом

И током 2018. године је настављена добра сарадња са локалним становништвом. Као и остали корисници простора, локално становништво се јавља управљачу приликом потраживања услова заштите природе, ради давања инструкција о потребној документацији. Локално становништво се често јављало и приликом активности на

кошењу, или крчењу дрва на приватним катастарским парцелама, у циљу упућивања у мере заштите природе (дозвољене и забрањене активности).

2) Сарадња са другим власницима и корисницима непокретности у заштићеном подручју

Настављена је успешна сарадња са корисницима простора (локално становништво, закупци пољопривредног државног земљишта, пољопривредници, водопривреда и други субјекти). Захваљујући развијању базе података, за неке делове ПИО „Суботичка пешчара“ у којој су и повезани подаци о катастру, власништву, границама и режимима заштите, корисници на упит добијају информације о могућим активностима и неопходним процедурама ако су потребне (прибављање услова заштите природе надлежног завода за заштиту природе, посебни пројекти, сагласности других институција и сл.). Регистровани су упити током целе године (39). Ове послове обаља стручна и чуварска служба.

3) Сарадња са невладиним организацијама

И током 2018. године је забележена изузетно добра сарадња са планинарским удружењем из Суботице (Планинарско спортско удружење „Спартак“ и Удружење љубитеља природе „Пожели жељу“) и то на одржавању трасе за едукативну стазу у ПИО „Суботичка пешчара“. Реализоване су одређене активности у простору – дефинисан је број и садржај будућих едукативних табли и слично. Све идеје су базиране на већ дефинисаној траси, која је ушла у нацрт Просторног плана предела посебне намене „Суботичка језера и пустаре“ који је у процедури доношења, а израђује га Завод за урбанизам Војводине.

Наставила се дугогодишња сарадња са Удружењем љубитеља природе „Riparia“ кроз разне програме и активности (детали у претходним поглављима).

4) Међународња сарадња

Настављена је и значајно унапређена сарадња са Националним парком Кишкуншаг из Кечкемета (Мађарска). У марту је руководилац чуварске службе у Националном парку „Кишкуншаг“ (György Krnács) из Мађарске посетио наша заштићена подручја. Одржан је и састанак у Управи предузећа, на ком су се договарале даље заједничке активности у вези са пројектима које радимо са националним парком из Мађарске. Поред активности за ову годину, начелно је договорена конференција у вези са шафрањиком, која би се одржала наредне године у Визиторском центру на Лудашу. Договорена је донација водених бивола (донација НП „Кишкуншаг“), за које је управљач исходавао одговарајуће дозволе и сагласности у Србији. Током маја месеца су нас посетили представници Националног парка „Кишкуншаг“ из Мађарске (директор националног парка и управници појединачних јединица, као и представници њихове чуварске службе). Поред разговора о наставку заједничких пројеката, договорена је и испорука водених бивола – 5 јединки, које ће нам Национални парк „Кишкуншаг“ дати на поклон. Поред састанка, заједно смо обишли терен и наставили разговоре у вези са аплицирањем на нове конкурсе.

У августу нас је посетио чувар из Националног парка „Кишкуншаг“ – Krnács György. Одржан је састанак у вези са позивом Националног парка „Кишкуншаг“ – наша чуварска и стручна служба је позвана да посети национални парк у трајању од три дана током септембра месеца. Поред наведеног, разговарало се и о донацији Националног парка СРП „Лудашком језеру“ – пет водених бивола који ће учествовати у мерама активне заштите природе – ревитализацији Киреша. Наведено би, такође, требало да се деси у

септембру месецу. Састанку је присуствовала чуварска и стручна служба управљача и директорица предузећа.

У периоду од 18. до 20. септембра, стручна и чуварска служба, заједно са директорицом Јавног предузећа „Палић – Лудаш” је боравила у званичној посети Националном Парку „Кишкуншаг” у Мађарској. Циљ стручне посете је био упознавање представника управљача са активностима националног парка на заштити станишта и строго заштићених и заштићених врста, кроз обилазак терена под ревитализацијом и стручно вођство запослених у националном парку. Током тродневне посете, представници управљача су имали прилику да се упознају са различитим типовима станишта, која се ревитализују протеклих 10 до 20 година. Првог дана се у складу са програмом обишло више локација: Csólyospálosi Földtani Feltárás Természetvédelmi Terület bemutatóhely (локација ритског кречњака), Bugac puszta homokbuckák (где се реализује ревитализација станишта подолским говедима), Kelemen szék (станиште на ком се реализује испаша воденим биволима). Другог дана је реализована посета више различитих локација: Felső-Kiskunsági puszta, Rákospipera-védelmi Központ, Felső-Kiskunsági tavak (где се реализовала реинтродукција текуница), а током трећег и последњег дана пута су се обишли локалитети Tiszaalvár (Templomdomb, Nagy-tó). Поред изузетно добро организованих терена и богатог програма, учесници из Мађарске и Србије су дефинисали датуме наредних посета и наставак рада на унапређивању добре сарадње. Смештај и преноћиште (два ноћења) су били обезбеђени у Мађарској, у Fülöpházára – „Naprózsa Erdei Iskolába”.

У периоду од 13 – 15. новембра 2018. године, управљач је у сарадњи са стручњацима Националног парка „Кишкуншаг” идентификовао све постојеће хумке слепог кучета (*Nannospalax leucodon montanosyrmensis*) на заштићеном подручју Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара”. У наведеном периоду је рађено апсолутно пребројавање и унос ГПС координата и поређење са пребројаним хумкама током пролећног бројања. Установљено је да на подручју Предела изузетних одлика „Суботичка пешчара” постоји преко 150 хумки пречника већег од један метар и преко 630 хумки пречника мањег од метар. Установљено је да се на неким локацијама популација померила за 5 – 10 метара, али да је и даље активна. Учесници тродневног кампа су дали значајан допринос заштити и унапређењу наведене врсте, као и заштите природе уопште.

И током 2018. године су настављени договори да се стручна служба састаје месечном динамиком и то наизменично – један састанак у Мађарској, а други – наредног месеца – у Србији, док ће чуварска служба чешће да има заједничке обиласке терена, по истом кључу – заједнички терен мађарске и наше чуварске службе прва посета (обилазак) у Националном парку „Кишкуншаг” у Мађарској, а други на нашим заштићеним подручјима. Састанци су, поред конструктивних договора, обухватили и презентацију значајних области за обе стране – конкретно – мониторинг врста и станишта, проблеми у управљању специфичним типовима станишта, планови за даље заједничке прекограничне пројекте; униформисање активности чуварских служби (пресек обавезних активности чувара у односу на наше и мађарске прописе); заједнички рад у оквиру Natura 2000 врста (појачано праћење и евидентирање одређених таксона и станишта) и слично. Поред наведеног, сарадња са НП „Кишкуншаг” се огледала и у међусобним посетама приликом обележавања значајних датума за заштиту природе.

5) Сарадња са надлежним институцијама

Настављена је сарадња са Покрајинским заводом за заштиту природе у оквиру пројекта „Ревитализација уништених и деградираних природних вредности на

Суботичко – Хоргошкој пешчари“. Сарадња се одвијала у континуитету. Више пута је надлежни завод за заштиту природе обавио стручни надзор на терену.

У више наврата током године је реализована инспекцијска контрола управљача у вези са ПИО „Суботичка пешчара“ (евидентирање докумената предвиђених Законом о заштити природе, контрола решења о условима заштите природе и контрола рада и евиденције теренских белешки чуварске службе) од стране инспектора за заштиту животне средине у области заштите и коришћења природних добара и ресурса (Република Србија, Аутономна Покрајина Војводина, Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине, Подручна јединица Суботица). Предмет инспекцијског надзора је била контролна листа која се налази на интернет страници Покрајинског секретаријата:

[http://www.ekourb.vojvodina.gov.rs/sites/default/files/KL PRI 01–Upravljac_i_zasticenih_podrucja.doc](http://www.ekourb.vojvodina.gov.rs/sites/default/files/KL_PRI_01-Upravljac_i_zasticenih_podrucja.doc)

Записнички је констатовано да управљач поседује сву потребну документацију.

Настављена је добра сарадња са Градом Суботица – учешће у разним активностима које се односе на кориснике простора, конкретно у ПИО „Суботичка пешчара“ (давање разних мишљења, сагласности и сл.), као и са јавним предузећима којима је Град оснивач. Са представницима Јавног предузећа „Војводинашуме“, Шумско газдинство Сомбор, Шумска управа Суботица је настављена добра сарадња, кроз реализацију њихових планова и активности на терену. Ангажована је била како стручна, тако и чуварска служба.

Управљач је наставио сарадњу са Прихватилиштем за дивље животиње „Зоо – Палић“ – велики број јединки птица је пуштен у природу, након опоравка у наведеном прихватилишту.

6) Сарадња са информативним гласилима и стручним часописима

И у 2018. године се одвијало стално медијско приказивање (дневне новине, часописи, магацини, радио, телевизија) напора, резултата и успеха на очувању и унапређењу стања комплетног заштићеног подручја, његовог коришћења, као и проблема и тешкоћа који прате заштиту. У вези са ПИО „Суботичка пешчара“ најпопуларније теме су биле лов, коришћење шуме и тзв. Мајданско језеро (популарно излетиште локалног становништва).

Одржавање сајта Управљача (www.palic-ludas.rs)				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла

Сопствени приходи од обављања делатности	50,000.00	16,000.00	100	Манна Агенција
Укупно	50,000.00	16,000.00		

VIII ПОСЕБНИ ПОСЛОВИ И ЗАДАЦИ

1. Противпожарна заштита

Током године је регистрован један пожар. 15. марта 2018. године, чуварска служба у саставу – Саша Вујић – чувар заштићеног подручја (ЈРБЧ 0324) и Милан Вукотић, је приликом редовног обиласка терена у ПИО „Суботичка пешчара“ на локалитету Su02 – „Долина Киреша“, у „Сунчаном салашу“, у режиму II степена заштите, затекла пожар на два објекта салаша. Поред ватрогасне службе и пограничне полиције, чувари нису затекли никог. По наводима представника пограничне полиције, претпоставка је да су објекти запаљени услед активности миграната, који бораве на предметном салашу, а да су се сада због пожара, удаљили у шуму.

На основу увида у документацију управљача, на предметном локалитету – салаш (поткровље куће) – је евидентирано присуство строго заштићене врсте птице *Athene noctua* – кукумавка – Правилник о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива – Прилог 1 – Строго заштићене дивље врсте биљака, животиња и гљива („Службени гласник Републике Србије“, бр. 5/2010), а у непосредном окружењу је станиште строго заштићене врсте биљке – *Colchicum bulbocodium* – шафрањика.

Током осетљивих периода (рано пролеће, касна јесен, дани око Првог маја) чуварска служба спроводи појачан надзор.

Активности су се реализовале из сопствених средстава.

Противпожарна заштита				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планирана средства	Реализована средства	%	Извршилац посла
Сопствени приходи од обављања делатности	8,000.00	8,000.00	100	ВАТРОГАСНИ САВЕЗ СУБОТИЦЕ
Укупно	8,000.00	8,000.00	0	

2. Обележавање важних датума за заштиту животне средине

Током 2018. године су обележена два значајна датума за Предео изузетних одлика „Суботичка пешчара“:

- 11. април – *Дан заштите природе*
- 22. април – *Дан планете Земље*
- 5. јун - *Светски дан заштите животне средине*

- У оквиру обележавања *Дана заштите природе* (11. април), одржана су предавања у вези са заштићеним подручјима у региону Суботице у Визиторском центру „Лудаш“. Гости су били ученици локалних основних школа, при чему су им подељени лифлети у вези са хранилиштем за птице грабљивице.
- Дан планете Земље је обележен кроз предавање о заштићеним подручјима, које су сарадници управљача одржали у хемијско – технолошкој школи у Суботици (која образује профил „техничар заштите животне средине“).
- Светски дан заштите животне средине, 5. јун, је прикладно обележен презентацијом досадашњих резултата управљача представницима Градске управе Града Суботице, као и свим запосленим у предузећу. Будући да је наведени датум, уједно и Дан предузећа „Палић – Лудаш“, уприличена је и прослава.

Обележавање важних датума за заштиту животне средине (5. Јун Светски дан заштите животне средине – Дан Јавног предузећа „Палић-Лудаш“)				
Средства за ову намену обезбеђује се:	Планиран а средства	Реализована средства	%	Извршила ц посла
Сопствени приходи од обављања делатности	50,000.00	8,550.00	100	Управљач
Укупно	50,000.00	8,550.00		

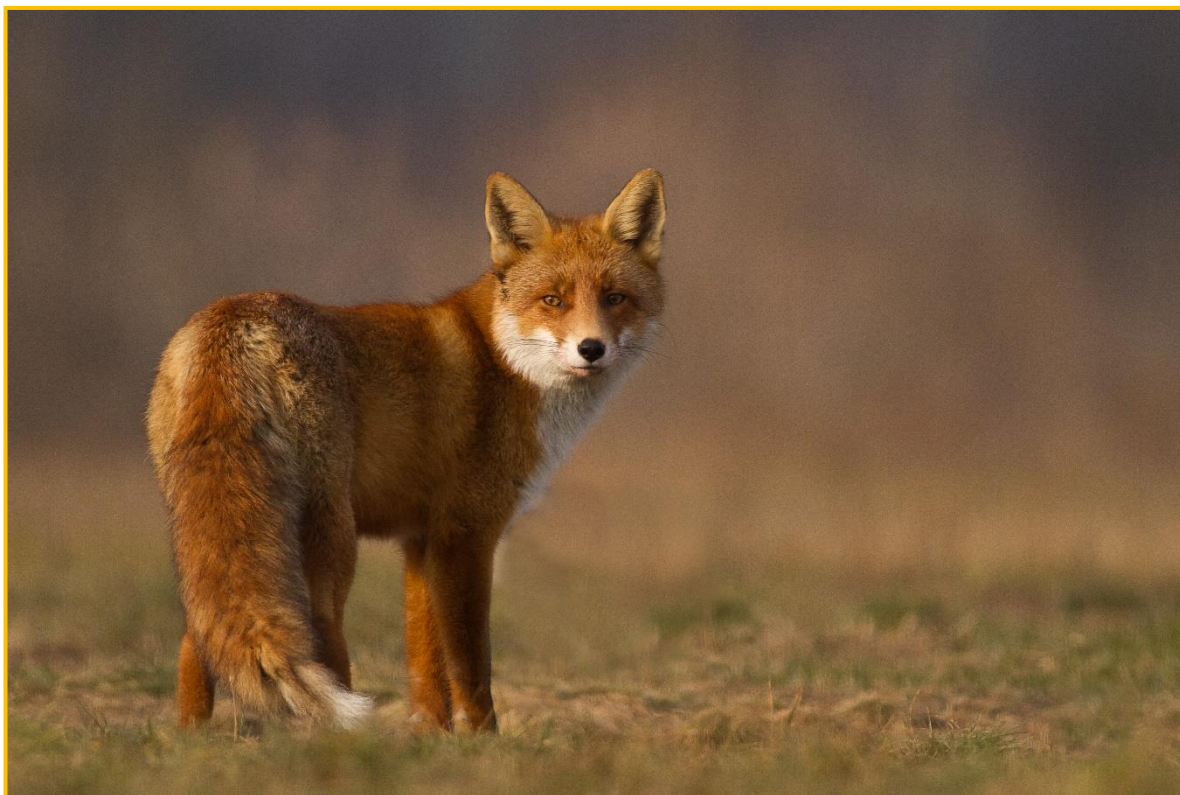
3. Извори финансирања

Јавно предузеће „Палић–Лудаш“ је управљач на пет заштићених подручја у региону Суботице, а једно од њих је и ПИО „Суботичка пешчара“.

Делатност Сектора заштите природе – организованог у стручну и чуварску службу управљача се суфинансира из следећих извора у складу са чланом 69. Закона о заштити природе:

- Буџет Републике Србије – Министарство заштите животне средине
- Аутономна Покрајина Војводина – Покрајински Секретаријат за урбанизам и заштиту животне средине
- Буџет јединице локалне самоуправе – Град Суботица
- Сопствени приходи

Напомињемо да је управљач достављао Месечне извештаје о реализацији годишњег програма управљања, тачније, извештаје о радовима и активностима спроведеним на заштићеном подручју, надлежном Министарству, у складу са обавештењем које је достављено електронском поштом дана 17.11.2017. године. Месечни извештаји су достављани до 05. текућег месеца, за претходни. У наведеним извештајима се налазе детаљни описи свих активности на предметном заштићеном подручју.

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈ ЗА 2018. ГОДИНУ – Табела прихода за заштићено подручје ПИО „Суботичка пешчара“

Ред. број	Извори прихода	Планирано Износ у динарима	Уговорено Износ у динарима	Реализовано Износ у динарима до 31.12.2018.
1.	Средства Буџета Републике Србије	2.402.279,00	1.620.000,00	1.620.000,00
	1.1. Министарство заштите животне средине	2.402.279,00	1.620.000,00	1.620.000,00
	1.2. Остала средства Републике Србије	0,00	0,00	0,00
2.	Сопствени приходи	971.557,00	439.798,94	514.726,37
	2.1. Приходи од обављања делатности	658.790,00	398.611,63	387.465,00
	2.2. Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	312.767,00	41.187,31	127.261,37
	2.3. Остали сопствени приходи	0,00	0,00	0,00
3.	Средства буџета јединице локалне самоуправе	2.881.374,00	2.738.285,00	2.857.185,00
	3.1. Град Суботица	2.881.374,00	2.738.285,00	2.857.185,00
4.	Остала средства	0,00	0,00	0,00
	4.1. АП Војводина	0,00	0,00	0,00
	4.2. Конкурси	0,00	0,00	0,00
	Укупно приходи	6.255.210,00	4.769.306,70	4.991.911,37

ФИНАНСИЈСКИ ПЛАН ЗА 2018. ГОДИНУ – Табела планираних расхода за заштићено подручје ПИО „Суботичка пешчара“

	Врста расхода	Извори и износи средстава (у динарима)							
		Буџет РС	Сопствени приходи	Буџет јединице локалне самоуправе	Приходи од накнада за коришћење заштићеног подручја	Остала средства	Планирано Укупно	Реализација (30.11.2018.)	Реализација (31.12.2018.)
А.	А.0 Чување, одржавање и презентација заштићеног подручја								
	А.1. Чуварска служба	1.181.479,00	231.340,00	223.624,00	71.746,00	0,00	1.708.189,00	1.568.436,33	1.657.319,06
	А.1.1. Бруто зараде чувара	1.181.479,00	0,00	223.624,00	71,746,00	0,00	1.476.849,00	1.356.374,07	1.431.854,06
	А.1.2. Остали трошкови чуварске службе (гориво, регистрације аута, дневнице, службена одећа и обућа, инструменти и опрема)	0,00	231.340,00	0,00	0,00	0,00	231.340,00	212.061,63	225.465,00
	А.1.3. Набавке средстава рада (чамац, возило, мотор и др)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	А.2. Одржавање заштићеног подручја	348.800,00	117.200,00	992.000,00	41.021,00	0,00	1.499.021,00	1.338.021,00	1.480.292,31
	А.2.1. Бруто зараде осталог особља запосленог код управљача на пословима управљања заштићеним подручјем и материјални трошкови њиховог рада (израда управљачких докумената, програма, пројеката, сарадња са локалним становништвом, институцијама и др.)	80.000,00	0,00	992.000,00	41.021,00	0,00	1.113.021,00	1.022.021,00	1.164.292,31
	А.2.2.Обележавање заштићеног подручја	28.800,00	7.200,00	0,00	0,00	0,00	36.000,00	36.000,00	36.000,00

	A.2.3. Управљање отпадом	240.000,00	60.000,00	0,00	0,00	0,00	300.000,00	280.000,00	280.000,00
	A.2.4. Одржавање постојећег мобилијара	0,00	50.000,00	0,00	0,00	0,00	50.000,00	0,00	0,00
	A.3. Презентација заштићеног подручја	752.000,00	222.250,00	315.750,00	200.000,00	0,00	1.490.000,00	388.300,00	388.300,00
	A.3.1. Штампане промотивног материјала	80.000,00	20.000,00	0,00	0,00	0,00	100.000,00	0,00	0,00
	A.3.2. Медијско представљање (израда видео и аудио материјала)	0,00	50.000,00	0,00	0,00	0,00	50.000,00	48.000,00	48.000,00
	A.3.3. Заснивање и успостављање базе података (ГИС и др.)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	A.3.4. Материјални трошкови у вези развоја научних, образовних и културних функција заштићеног подручја	652.000,00	152.250,00	315.750,00	195.000,00	0,00	1.315.000,00	340.300,00	340.300,00
	A.3.5. Брендирање – установљавање заштитног знака подручја	20.000,00	0,00	0,00	5.000,00	0,00	25.000,00	0,00	0,00
	Укупно A.0	2,282,279.00	570,790.00	1.531,374.00	312.767,00	0.00	4.697.210,00	3.294.757,33	3.525.911,37
Б.	Б.0. Управљање посетиоцима								
	Б.1. Изградња улазних станица	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Б.2. Изградња центара за посетиоце и едукативних центара	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Б.3. Опремање центара за посетиоце и едукативних центара	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Б.4. Штампане материјала намењеног посетиоцима	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Укупно Б.0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
В.	В.0. Регулисање имовинско правних односа								
	В.1. Надокнада за ускраћивање права коришћења	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

	В.2. Накнада за нанету штету	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Укупно В.0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Г.	Г.0. Праћење и унапређење стања заштићених подручја								
	Г.1. Мониторинг	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Г.2. Реинтродукција и реколонизација	40.000,00	10.000,00	0,00	0,00	0,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00
	Г.3. Рекултивација	0,00	50.000,00	0,00	0,00	0,00	50.000,00	0,00	0,00
	Г.4. Ревитализација и мере активне заштите природе	80.000,00	20.000,00	0,00	0,00	0,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00
	Укупно Г.0	120.000,00	80.000,00	0,00	0,00	0,00	200.000,00	150.000,00	150.000,00
Д.	Д.0. Уређење простора и одрживо коришћење природних ресурса								
	Д.1. Материјални трошкови управљача на изради просторних планова	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Д.2. Пројекти и радови на уређењу простора (израда и постављање мобилијара и др.)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Д.3. Пројекти и програми у области шумарства	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Д.4. Пројекти и програми у области ловства	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Д.5. Пројекти и програми у области рибарства	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Д.6. Пројекти и програми у области туризма	0,00	0,00	800.000,00	0,00	0,00	800.000,00	808.000,00	808.000,00
	Д.7. Пројекти и програми у области пољопривреде	0,00	0,00	500.000,00	0,00	0,00	500.000,00	500.000,00	500.000,00
	Укупно Д.0	0,00	0,00	1.300.000,00	0,00	0,00	1.300.000,00	1.308.000,00	1.308.000,00
Е.	Е.0. Остали некатегорисани послови								

Е.1. Противпожарна заштита (набавка опреме, средстава и др. за потребе противпожарне заштите)	0,00	8.000,00	0,00	0,00	0,00	8.000,00	8.000,00	8.000,00
Е.2. Други послови	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Укупно Е.0	0,00	8.000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8.000,00	8.000,00
Укупно расходи	2.402.279,00	658.790,00	2.881.374,00	312.767,00	0,00	6.255.210,00	4.769.306,7	4.991.911,37

Степен реализација програма управљања ПИО „Суботичка пешчара“ у 2018. години је 97%.

Као накнада за коришћење заштићеног подручја ПИО „Суботичка пешчара“ остварено је 127.261,37 РСД приход, што је 2,55% од укупних средстава 4.991.911,37 (РСД) која су била потребна за реализацију управљања ПИО „Суботичка пешчара“.